

प्रायः बा

मार्च १९८४

चांदोबातील नवलाई

तुकुनाप्रमाणे चालणारे जहाज

जगात वेगळीच कितीदावा माऊ तऱ्याच जहाज खऱ्यात "जा" म्हणजे की पुढे जाते. "जा" म्हणजे म्हणजे पांवल. जगातले सर्वात प्रथम असे, जातेप्रमाणे चालणारे यंत्र कसलेने हे नद्वार कलापास। तुकुना ऐकून त्वरप्रमाणे चाकण्यामाटी ईजिप्चा खोर्नीत इगोनिकर नसतो. त्याऐवजी त्या जागे 'कंप्युटर' असतो.

सौर शक्ती बरोबर विद्युत्शक्ती

कॅलिफोर्नियातील 'सोलारवन' नावाच्या प्रयोगशाळेक १९८८ वाचपी-पंधरा हजार। महाभबंकर दोडभा आरशाच्या सहाय्याने सूर्यप्रकाश बाळबंदारील जात्या सलवावर केंद्रवा जाईल. या मुळे प्रथम हजार बयला पुरेल इतकी विद्युत्शक्ती उत्पन्न होऊ शकेल असे "सायमा डायजेन्ट" या प्रतिवेकन कळते.

जगातील सर्वात मोठा फुलाचा हार

जर्मनी (बर्लिन) मध्ये प्रविष्ट जगति भारतीय पोर्षी निम्नय योमी, बहा हंवर येते पूर्ण केली पावटल एक मोठा हार समर्पित करणात आम, बहा हजार हुलांच हा पुष्पहार जगातील सर्वात मोठा हार बसे सांगण्यात येते. योमी निम्नय शांती पोंडेचेरी येथे श्री अरविंद आश्रमात शिखण आप्त केले

तुम्हाला माहीत आहे का?

१. जगात जगातील सर्वात मोठ्या मुद्रा कोडे आहे?
२. जगात सर्वात मोठा जहाजापुष्पी पर्वत कोडे आहे?
३. जगात सर्वात मोठा वनस्पति कोडे आहे?
४. जगात सर्वात मोठा वनस्पति कोडे आहे?
५. जगात सर्वात मोठा वनस्पति कोडे आहे?
६. जगात सर्वात मोठा वनस्पति कोडे आहे?

(उत्तरे १४ व १५ पानावर)

तुंच सी-सीच तुंच

सोमूला पंचविसावें वर्ष लागले आणि

काही कारण नसता तो लडु होऊ लागला. तो दशका लडु बाला की लोक त्याला पाहून हसू लागले.

सोमूला मुद्दा काळजी वाटू लागली. तो वेताकवे गेला आणि आपला लडुपणा कमी करावया काही औपमोपचार सुचवा, म्हणाला. वैद्यवशा म्हणाले- "एक महिना-भर होठेही बांबलसाधिवाय दोन कोस पळत जा, बारीक हुकील."

दोन कोस लोक जगातयेतात त्या रस्त्यानेच पळत पाहिले सोमूने त्याप्रमाणेच केले रस्त्यावर पुष्कळ लोक त्याला धावतात पाहून रूप हसत.

त्या हसण्याच्या वेळी एकाने सोमूला विचारलेही की तो तसा का पळतो? सोमूने आपल्या कारण सांगतले. दुसऱ्या दिवशी जगन लोक भेटले. त्याला आश्चर्य वाटले.

सोमूने आता पहाटेच उठून पळायला

जामचे ठरविले. त्याने एक दिवस तसे केले. त्याला एक दोघेच भेटले, परंतु मागण्या सारखे हसणारे कोणी भेटवे नाहीत. परंतु पहाटे उठणे हा एक मोठा प्रयत्न त्याच्या-समोर उभा राहिला. त्याच वेळी तर त्याला गड शोप येत बसे.

सोमू पुन्हा वैद्याकडे गला व म्हणाला- "ही बांतपळ मला नाही होणार याहून थोडा सोपा उपाय काही तरी सुचवा!"

"खात काम रे मोठे! खाणेपिण थोडे कमी कर. दररोज एक पेला भरून दूध, एक पेलाभर फळांचा रस पी. आपली एका लिंबाएवढा ताक भात मात्र खात जा. दोन महिन्यात तुला लडुपणा कमी होईल." वैद्यवृंदांनी सुचविले.

सोमूने वैद्यवृंदांनी सांगितले तसे दोन दिवस केले. त्या दोन दिवसांतच त्याला

"संघर्ष"

म्हणजे किती दिवस उपाशी किंवा अर्धपोटी रहायलाचे हो ?”

“किती दिवस काय रे ? आयुष्यभरच आहार कमी केलास तर तुझा सठपणा कमी रहाणार. तू नेहमी सारखा जेवू लागलास की पुन्हा तुला लठ्ठपणा नेहमीसारखा होणार. तुझ्या श्रद्धेतीची हीच स्थिती आहे. कमी खाल्लेस तर लठ्ठपणा कमी होईल. नेहमीसारखे खाल्लेस तर कट्ट होईल !” वैद्यव्हा म्हणाले.

आयुष्यभर कमी आहार कडून उपाशी मरण पावण्या कडून होणार नाही. आणखी काही उपाय असला तर सांग !” या क्षयात सोमू वैद्यव्हाच्या गळीस पडला.

“माझ्या जवळ एक औषध आहे ते वापरून पहा !” असे म्हणत वैद्यव्हांनी सोमूला बऱ्या गोळ्या दिल्या आणि दररोज एकेक गोळी सकाळी प्यायला सांगितली. दुसऱ्या दिवशी सोमूने एक गोळी घेतली. यथा चांगला चाबून निघाला.

जोमही आल्यासारखी आली. तो त्या दिवशी काहीच खाऊ शकला नाही. त्या गोळीत दसवर्षक काही आहार असेल, म्हणून सोमूला ‘भूक भूक’ भाव झाले नाही.

दुसऱ्या दिवशी सोमूच्या पक्षाची आग बोटी पांढऱ्यासारखी आली. परंतु दुसरी गोळी गिळण्यापेक्षा यथा पाचण्या

सारखा झाला. शिमेंची आग आग होऊ लागली. त्या दिवशीही तो काही खाऊ शकला नाही. तिसऱ्या दिवशी लठ्ठपणा नेहमीसारखा झाला. शिमेंची आग आग होऊ लागली. त्या दिवशीही तो काही खाऊ शकला नाही. तिसऱ्या दिवशी लठ्ठपणा नेहमीसारखा झाला. शिमेंची आग आग होऊ लागली. त्या दिवशीही तो काही खाऊ शकला नाही.

त्या दिवशी रात्री सोमूच्या घरी एक गिद्ध आला तो बोवाराच्या पावी बाबला होता, पाऊस पडू लागला म्हणून सोमूच्या घरी रात काढावी, म्हणून राहला. सोमूने त्याला अत्यंत आदरपूर्वक राहायला सांगितले. त्याला जेवायला वाढले. स्वतःचाच काही खाल्ले नाही.

“तू बराच आहेस की रे ! असला अतिशयस्कार बाजपर्यंत कोणी माझा केला नाही. तू माझ्या बरोबर जेवला नाहीस हे बरोबर नाही. यला नाही ते वाढले.” तो गिद्ध म्हणाला.

तेव्हा सोमूने त्याला आपली रामवजाणी सांगितली.

सर्व ऐकून बॅकून तो गिद्ध म्हणाला— “तू म्हणतोस ते तुझ्या सारख्याला ठीक आहे ! तुला पाहिजे तर बारीक होता येईल, पण माझ्या सारख्यांनी काय करावे ? यला उंच करणारे काही औषधच नाही ! सर्व माझा विद्धेवणा पाहून हसतात. मी काय करावे ?” त्याने विचारले.

चांदोबा

“होय व्हा, तुम्ही स्थिती तर माझ्या-हूनही वास्तव केंविल्याची आहे !” सोमूने पाच केले.

“तू म्हणतोस तितकी बाईट स्थिती माझी नाही. तुम्हीच आहे !” गिद्ध म्हणाला.

“ती कशी काय ?” सोमूने आश्चर्यचकित होऊन विचारले.

“तू लठ्ठ झालास त्यामुळे तुझे तसे काय दूकसाद आहे रे ? तू आपली सर्व कामे चांगल्या तऱ्हेने करतो आहेस. पण सर्व तुला पळून हसतात म्हणून तुला बारीक व्हावेस वाटते आहे. म्हणजे तुला पाहणारांसाठी तू एवढे कष्ट सहन करायला तयार झाला आहेस, म्हणायला, मग तुम्ही स्थिती

कैविल्लाची म्हणावयाची नाही तर काय म्हणावयाचे?" विव्हू म्हणाला.

"तरमच तुला पाहून लोक हसले तर तुला वाईट वाटणार नाही का? सोमूने विचारले.

"संकोच सोडून मागेपुढे न करता मी विचारतो, त्याचे उत्तर दे. माझा आकार पाहून पुष्कळ जण हसतात की नाही?" विव्हूचाने विचारले.

तो गोष्ट खरी असल्याचे सोमूने कबूल केले "श्वाक प्रमाणे तुला आकार पाहून हसणाऱ्यांरोबर मी हसतो, असे मी म्हटले का?" विव्हूचाने विचारले.

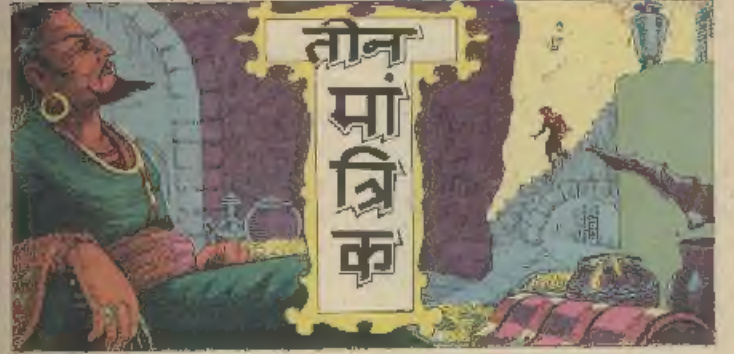
"जसं म्हणतोस होय! तुला आकार पाहून मला, माझा आकार पाहून तुला हसे येणे साहजिकच आहे!" सोमू म्हणाला.

"असे बोल! आता आपला प्रश्न सोडवायला अवधी सोवा उपाय आहे तो मी सांगतो, ऐक! तुला पाहून कोणी हसला, की तेव्हा तूच मी आहे, असे समज. मला पाहून कोणी हसले तर मीच तू आहेस

असे समजेन. मग मनाला चारट वाटण्याचे कारणच काय?" विव्हू असे हसत म्हणाला.

सोमूला, विव्हू म्हणाला त्यात पुष्कळ खरे आहेच वाटले. आपले आरोग्य चांगले असल्यावर कोणी किती हसला तरी ते मनाला लावून घेण्याचे कारणच काय? आणि देहाला कष्ट देण्याची गरज काय? खरीतासा जे खाणे इष्ट आहे ते खातानेच पाहिजे. उपाशी राहण्यातच म स्वतःचे मन शारण्यात काय हित आहे?

सोमूने विव्हूला जेवण पानने व म्हणाला—"तुमचे मी आस्थि केले त्याचा मला कायदाच झाला. तू एखाद्या ज्ञानी पुण्यासारखा मला हित बोध केलास. जातो माझ्या समोर कोणतीच समस्या खरली नाही. त्यानंतर सोमूचा लढपणा कमी झाला नाही. पण त्याला पाहून हसणाऱ्या लोकांची समस्यांचा कमी होऊ लागली. ज्याला पाहून हसावेसे वाटते त्याच्यावर काहीच परिणाम होत नाहीसे पाहून कोण बट्टा करील किंवा हसेल!

[९]

[महामायाकच्या समाधीपासून विगळले अद्भुत एकती असलेल्या सर्व वस्तू हरण केल्या-बरोबर भल्लूक चंत्तावंटीन सर्व दुष्ट शक्तींनी डोंगे वर काढले. पंचमाक्षे भल्लूककेतूला आणण्यासाठी विगळला पाठविले. तो भल्लूककेतूला घेऊन आला. तेव्हा तसे भूत मोठ-मोठ्याने ओरडा करीत भल्लूककेतू होता, रपा ठिकाणी धातत येऊ लागली. —आनंदतर]

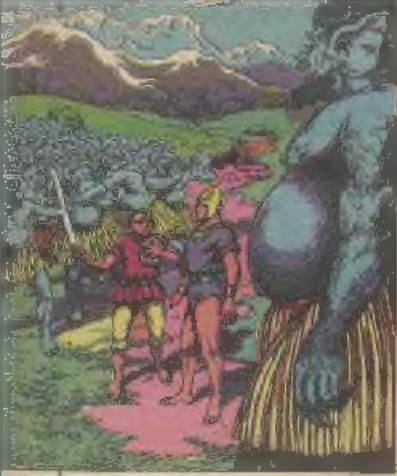
आपलाजवळ धातत येत असलेल्या भूतांना पाहून पंचमाक्षेने फक्त स्मित केले, परंतु भल्लूककेतू मात्र त्यांच्याकडे पाहून त्याला ते असंख्य हीत असल्यासारखी मान फिरवून विगळला नमस्कार करून म्हणाला—"मी या तुज्या प्राण्यांचा प्रमुख व्हायला तयार नाही. कृपा करून मला आपल्याबरोबर येऊन चला."

विगळत काहीच प्रस्तर दिले नाही. तेव्हा पंचमाक्षे भल्लूककेतूला खांब्यावर हात

ठेवून म्हणाला—"भल्लूककेता! तू या पंचेत प्रवेशाचा धर राक्षसाणांचा मायक होऊन जीवित घालविणे बरे असे माझे सर्व गोंधळीचा विचार करतां म्हणणे आहे!" "ते जीवित मला वापुढे नको आहे!" असे म्हणत भल्लूककेतूने पंचपादला साष्टांग नमस्कार केला.

इतक्याच सर्व भुते त्यांना पेटत पाहून मोठ्याने ओरडू लागली—"भल्लूककेतू

"चांदीचा"

आपचा राजा ! ओ हो ! ओ हो !” त्यांचा तो विकृत आवाज ऐकून विंगळ पोडा रायबहा विठ्ठलसाराखा होऊन म्हणाला—“पचपाद मला एक बांगला उपाय सुचला आहे. तसे केले तर एका बाजूला भल्लूककेतूला व आपल्याला सुद्धा सर्व प्रघातांशी तोंड निघाल्यासारखे होईल.”

“एक तर दे !” पचपाद म्हणाला.

“भल्लूककेतूला आपली वेवा कळव पुढील आयुष्य सुखाने घालवावे, असे आहे. म्हणून तो या पर्वतावर या सर्व शक्तींचा राजा म्हणून रहायला तयार नाही. या सर्व भूतांना व शक्तींना अनेक सोडले तर ती किती मारामाऱ्या करतील व मोंघळ

माशवित्तील, हे आपणोभ माहीत नाही. म्हणून यांचा कांटाच काढणे चांगले. यांच्यावर महामायिकाने दिलेल्या तल-बारीचा उपयोग करू या.”

विंगळने ते म्हटल्यावर सर्व भूते व पिशाच्चे हाहाकार करू लागली. ती सर्व एक स्वराने म्हणाली—“महामायिक हो ! आमचा सर्वनाश करू नका. भल्लूककेतू आमचे नावकल करायला तयार तसेल तर आम्हीच आपला नायक निवडतो.”

“त्या गोष्टीस माझी काहीच हरकत नाही. तुम्ही नायक निवडण्याचा प्रस्न कसा सोडवता हे पाहण्याचे कुतूहल माझ मला वाटत आहे !” पचपाद म्हणाला.

“तुम्ही मागताप्रमाणेच जन्मल्या हो सर्वांत बलिष्ठ असेल त्याला आम्ही नायक मानतो ! जास्त शक्ती कोणात आहे हे आम्ही सिद्ध करायला लावतो” असे म्हणत सर्व पिशाच्चे आपसात मारामारी, कुक्ती व मुष्टियुद्ध करू लागली.

“खान, ही पद्धत फार चांगली आहे !” असे म्हणत विंगळने जातघाणे टाळण्या बाजबायला सुरवात केली.

पिशाच्चांमध्ये नायकत्वासाठी चढाओढ आणि मुष्टियुद्ध सुरू झाले. ती सगळामाला आपले रूप बदलून इंद्रयुद्ध करीत होती, चापाचे रूप घेतून युद्धाला तयार होती-

यांची युद्ध करायला काहींनी हत्तीचे रूप धारण केले तर हातीचा मारध्माताही आपली काही भूतांनी दिलाचे रूप धारण केले. नाहींनी रामसापाचे रूप घेतले तर काहींनी नुंगडाने.

अशाप्रमाणे झालेल्या इंद्रयुद्धात भरण पावकेल्यांना सोडून बरेसेल्यांनी एका बाण्याचा युद्धाला आपला नायक म्हणून निवडले अशाप्रमाणे नायकाचा प्रस्न सुटल्या-बद्दल पचपादला परमानंद झाला. त्या पद्धतीने निवडून घालेल्या एका मोठ्या भूताला आशीर्वाद देऊन तो म्हणाला—

“आतां तुम्ही सर्व या भल्लूक पर्वतावर स्वच्छंदपणे रहायला हरकत नाही. तुम्ही अहंकाराला बळी पडून भानवांवर उलवार उचलली नाहीत तर ठीक. आम्ही, मी किंवा विंगळ तुमच्या बाटेस जाणार नाही. मी धन्यवचन तुम्हांला देत आहे, तर सय आतां तुम्ही जा !”

सर्व भूते अजबप्रकार करीत आपल्या तऱ्या मोठ्या नायकाला साक्षात् उचलून घेऊन पर्वत प्रदेशात निघून गेली. नंतर पचपाद विंगळकडे वळून म्हणाला—“विंगळ, आपण सर्वे कष्ट सहन करून आपल्याला ह्या अगळ्या अद्भुत शक्ती संपादन केल्या. तू मला या कामात जी मदत केली आहेस ती मी आयुष्यभरत कधी विसर-

णार नाही. तू, जसत्या चरी नाण्यापूर्वी काही विवस माझा पाहुणा म्हणून रहावे, अशी मी विनंती करीत आहे.”

विंगळने त्या गोष्टीस मान्यता दिली. पचपादने एक चिमूटभर माती घेऊन एक मंत्र म्हटला व माती जमिनीवर टाकली. त्या पाठीपाठ जशीत दुभंगली जाणि दोन भूते बांदवे जमिनीतून रेंकल बाहेर आली.

पचपाद एका गाड्यावर बसला. दुसऱ्या गाड्यावर विंगळ बसू लागताच भल्लूककेतू गुढ्याने टेकून म्हणाला—“भालक, तुम्ही माझ्या साक्षात् बसा. मी तुमचा कायमचा दासनुवास आहे !”

Restore

127

पिगळ हंसत भल्लूकेंतल्या खाद्यावर बसला. पद्मपाद ज्या गाढवावर बसला होता ते बोलता बोलता आकाशात उडू लागले. त्याच्या पाठीपाठ भल्लूकेंतू सुद्धा हवेत उडाय करून निघाला. कोणी वर बसले नसूनही ते गाढव होते ते पाठीपाठ निघाले.

जंगल, पर्वत व नद्या पार करीत सूर्यास्ताच्या सुमारास सर्वजण एका गावा-मज्जीक येऊन पोचले. पद्मपाद घरकुला-सारखी काकापांढून दिसणारी थरे दाखवीत पिगळला त्यांची नावे सांगत होता. एका गावी डोंगराला लागून जसलेंत्या गावाकडे बोट दाखवून म्हणाला-“त्या डोंगरा-मोहारी सांपासारखा वहात असलेला डोंगरी

ओढा दिसतो आहे ना? त्याच्या बाजूने पहा. एका जागी बरीचशी झाडे दिसत आहेत ना, त्यांच्या मध्ये बंगमरवरी दगडाच्या चकचकीत बाडा दिसतो आहे. तो आमच्या वाडयहिलानी बांधलेला वाडा आहे. तेच माझ्या वडिलांनी बांधलेले घर. माझ दोघे बडौल माऊ चिकका तलावांत स्वतःची वाहुती देऊन मरण पावले. म्हणून आता त्या घराचा मी एकटा मालक आहे. माझा वडिलोती मागे ठेवलेली प्रेवांची संपत्ती सुद्धा असा माझी एक-ट्याची आहे!”

इतक्यात पद्मपाद ज्या गाढवावर बसला, होता ते सगळी उतरक लागले आणि पद्मपादच्या डेन मितो बसलेल्या वाड्या-

समोर दोघे उतरले. उंच जिती बसलेल्या नितल्याचे मोठे लोंबडी फाटक होते. दोन तीघो पाहारेकरी पहारा देत होते. त्यांनी पद्मपादला पाहतांच त्यांच्या हातांत अंभाले होते ते उंच दम्याकून पद्मपादचे अभिषेदन केले व जयजयकार केला.

पद्मपाद प्रथम गाढवावरून उतरला व वाड्यात पुढे निघाला. पिगळ भल्लूक-केंतूच्या खाद्यावरून उतरून पद्मपादच्या मागे निघाला. सर्व जण वाड्यातसमोरच्या चित्रचित्रित खाद्यांमधून चाळत राखवाड्या-समोरच्या दाराजवळ येऊन पोचले. वाड्याच्या पायथ्याजवळ पांढरी शंभू लोंब वाडी असलेला एक नुसला समोरा बाळा. त्याला पाहतांच पद्मपादने बांकून

नमस्कार केला आणि मागे बघून पिगळला म्हणाला-“हेच आमच्या वडिलांचे गुरूवर्य!”

पिगळने सुद्धा त्यांना नमस्कार केला. तो बुद्ध, सर्व जवळ येईपर्यंत थांबून, पिगळकड बोट दाखवीत म्हणाला-“पद्मपाद, हा तरुण मुलगा कोण रे?” पीछा थांबून पुढे म्हणाला-“अवंती नगरीचा कोळी तर नव्हे ना?”

पद्मपादने होकारार्थी मान हलविली. ते पाहून तो नुसला वरत आनंदित होऊन म्हणाला-“म्हणजे तू भगवानाच्या समाधीजवळच्या अयंकर घाटीवर निजय गिळगिळत म्हणायमाना! त्या दुखा नश्याळा. त्याला पाहतांच पद्मपादने बांकून

पद्मपादने बाणखी काही न जोळतां आपल्या बोटांतील अंगठी; हीरेवडित बूढ असलेली तलवार आणि भूगोल त्या वृद्धाला सर्व दाखविले. त्या वृद्धाने त्या सर्व वस्तूंकडे जरा सोल नजरने पाहिले आणि म्हणाला—“पद्मपाद ! आतां या जपात तुला जिणू शकेल, असं दुसरा कोणी मांत्रिक राहिला नाही. तुझ्या वडिलांना अनेक प्रयत्न करूनही जी बोट साध्य झाली नाही, ती तुला साध्य झाली. आतां त्याच्या यात्म्याला शांतिलास होईल !”

“आतां माझ्या वडिलांनी जे संकल्प लिहून माझ्या साठी ठेवले आहेत, ते सर्व पाझेव ना ?” पद्मपादने विचारले.

वृद्ध स्थित करून म्हणाला—“सर्व जगाला जिंकण्याची शक्तीच तुला लाभल्यानंतर, आज सर्व शक्ती तुझ्या हातांत असल्यानंतर, ते प्रश्न घेऊन तुला मवीन असे काय लाभणार आहे ? पू स्वामीन करून घेतलेल्या शक्तीपेक्षा त्यांत नवीन अशी शक्ती काहीच नाही. त्याला स्वतःला स्वाधीन करून वेणे वस्त्र झाळे नाही, अशा शक्ती स्वाधीन करून बुलावे तरी त्याच्या ही दृष्टा तुझ्या वडिलांच्या मनांत मृत्युपूर्वी होती. म्हणून ते संघ तुम्हाला प्राप्त होण्यापूर्वी त्यांनी त्या अटी तुमच्यावर लावल्या होत्या. महाभायिक तुझ्या वडिलांचा मोठा विरोधी होता. तू त्याला जिंकलेस !”

त्या वृद्धाने हे सर्व सांगेपर्यंत पद्मपादला त्याच्या वडिलांनी काय दृष्टा होती, हे रुळले नव्हते. आपल्या बाबुला, महाभायिकाला शक्तिहीन करण्यासाठी माझ्या वडिलांनी साक्षा उपयोग करून घेतला, म्हणवयाचा !

पद्मपादच्या मनात हे विचार चारू असतां त्या वृद्धाने पिगळच्या छांदावर प्रमाने हात ठेवला व त्याला म्हणाला—“तू अवती तगरीचा कोळी असलास तरी देशाच्या प्रेरणेने पद्मपादच्या मदतीस आलास आणि एक फार मोठे कार्य करू शकलास. त्या साठी मी पुढे अभिनंदन करतो !”

पिगळ एक अठवडाभर पद्मपादच्या पाहणा म्हणून राहिला आणि परत अवती-पूरला जाण्याच्या तयारीला लागला. पद्मपादने त्याला मून्ववान बसने व पुळकले सोने, हिरे व माणिक्ये दिली. त्या मून्ववान वस्तू मिळाल्याने पिगळला परमानंद झाला. त्याने पद्मपादचे फार आभार मानले व त्या वस्तू घेतल्या.

शेवटी पिगळ पद्मपादच्या शराच्या बाहेरच्या कोटाच्या क्षात्रावर आल्यानंतर पद्मपाद पिगळला महाभायिकाकडून प्राप्त करून घेतलेल्या सर्व वस्तू दाखवून म्हणाला—“पिगळ, तुला या वस्तू पैकी जी वस्तू हवी असेल ती आनंदाने मागून घे ! मी तुला देईन !”

पिगळ त्या गोष्टीस कबूल झाला नाही. तो शिमत करून एवढेच म्हणाला—“पद्मपाद ! त्या सर्व वस्तू मद्दालक्षती असलेल्या आहेत. भाव्यासारख्या एखाद्या कोळकपेक्षा तुझ्या-सारख्या मांत्रिकाजवळ त्या असणे जास्त उपयोगीचे होईल, नाही का ? तू अन्यथा मानणार अससोळ तर तुझ्याजवळ यत्ना उपयोगी पडेल अशी एक वस्तू आहे !”

“काय ही वस्तू निःसंकोचपणे मागून घे ! मी देतो !” पद्मपाद म्हणाला.

“तुझ्याजवळ दहिमा असलेली मंत्र-बलेली एक पिशवी आहे ना ? जिजवलेल्या

सर्व वस्तू तीत मिळतात ! तशी पिशवी असली की माझ्या वृद्ध बाईला काही श्रम केल्याशिवाय आम्हाला पोटभर खाऊन घेईल ! तिला फार आनंद होईल !” पिगळ म्हणाला.

पद्मपादने आनंदाने ती पिशवी पिगळला दिली. त्यानंतर पिगळ वृद्ध भाविभाषा व पद्मपादच्या निरोप घेऊन भल्लूककेतूच्या आंदावर बसून आकाशमार्गे निघाला.

भल्लूककेतू दगाळ आकाशमार्गे उडत ठीक दुपारच्या सुमारास अवती नगरीच्या जवळ पांथ येऊन पोचला. पिगळ आपल्या गावाच्या बेशीवरच्या आपल्या शोपडीकडे पाहून भल्लूककेतूच्या आंदाला स्पर्श करून

Restore

127

म्हणावा-“भल्लूका, आतां तु पुढे वाऊ नकोस! ती जी झाडी खाळी दिसते आहे तेथे उतर! हे सर्व तो खरा झाड-पाईनेच म्हणाला. त्याला भल्लूककेतू बरोबर गांवात पाळल टाकणे इष्ट वाटले नाही.

भल्लूककेतूने पिगळच्या झुळेप्रवाशी त्या काशीत वल्लरला. पिगळने खांखा-बळन उतरल्यानर एकदा गांवाकडे एक नवर फिरविले व म्हणाला-“भल्लूका, तुला वा क्पात गांवात येऊन जाणे बरोबर वाटत नाही. अनेक विघ्ने येण्याची शक्यता आहे. तर मग काय करू वा, म्हणतोस?” पिगळने संकोच सोडून विचारले.

पिगळला कसकी भीती वाटत असावी, याचा अंदाज भल्लूकाला लागला, ती मोठ्याने हसला व म्हणाला-“तर मग, प्रभो! आपण एकदमानीच गावात प्रवेश करावा. माझ्या मदतीची आपणांला जेव्हा गरज पडेल तेव्हा जी सांगतो ती मंत्र म्हणाना, लगेच जी आपल्या जवळ हजर

होईन!” असे सांगून कोणता तरी मंत्र भल्लूककेतूने पिगळच्या कानांत सांगितला आणि तो कदृश्य झाला.

पिगळ, पंचपादने दिलेले सर्व वैभव बोक्ष्यासारखे घेऊन आपल्या घराकडे निघाला. तो आपल्या घराच्या जवळ पोचणार त्या सुमारास त्याची आई बरेच दिवसात काही खावल्या प्यावल्या न मिळाल्यासारखी, काळबीने खंगल्या सारखी बाबोव असून रजत म्हणत होती-“बहो, कोणी धर्मयत्ता आहे का, या म्हातारीला काही तरी वा. थुळेने जीव कासावीस झाला आहे!” असा बीन शब्दात घेणाऱ्याजाणाऱ्यासमोर हात पसरून तो मागत होती.

पिगळ ती दृश्य पाहून बुल्लाने व रागाने घरघर कापू लागला. तरी धीर धरून व दुःख भावून म्हणाला-“आई! तुम्हावर ही कसा प्रसंग कसा आला ग?” तो मागेपुढे व म्हणत पाहता आईकडे धांवतच गेला. (कथा.)

पद्मनाभचे लग्न

विक्रमादित्याने आपला हट्ट सोडला नाही.

तो साहाज्यदळ घेत, भेत खांघावर काढून घेतले आणि नेहमीअनाणे मीन होऊन समशानाच्या दिशेने पाहू लागला. तेव्हा प्रेतात बसलेला केसळ त्याला म्हणाला-“राजा, हातात घेतलेले काग, किती कष्ट सहन करणे लागले तरी सहन करून, यथास्वीपणे साध्य करून घेण्यासाठी तु प्रयत्न करतो आहेस, ही गोष्ट लोकोत्तरच स्तुत्य आहे. परंतु तुम्हासय अज्ञा कामात तुला नृतवपारा तुम्हाशी मित्रत्वाचे नाटक करून तुझ्याकडून हे काम करावला सावणारा तुला कोणीतरी झडूच अवाचा, थशीं शंका प्रकट येते आहे. फक्त चैर्य-साहसाने व बुद्धीने साध्य होणारी काही कामे काही मोठी माणसे, आणि सद्बुद्धीवाली माणसे सहजी साध्य करून घेऊ शकतात. त्याचे उदाहरण म्हणून मी

तुला पद्मनाभ नावाच्या माणसाची गोष्ट मागवो, फक्त देऊन ऐक." असे सांगून बेलाळ ती गोष्ट सांगू लागला.

कुमुद्वती नावाच्या गादी पद्मनाभ नावाचा एक तरुण पुढक रहात असे. तो उत्तम कपड्यात होता, परंतु सगळी भोळी, दुष्टगुळाच म्हणा ना, होता. त्याला स्वतःचे असे कोणी नव्हते.

एकदा तो नावातल्या रस्त्याने हिडत असता रत्नभद्र नावाच्या एका श्रीमंत व्यापाऱ्याची मुकामी सुलक्षणा पालकीतून वसून जात असलेली दिसली. तिचे अप्सृत सौंदर्य पाहून पद्मनाभ बकित लागा. त्याने त्याच वेळी धनाद

ठरविले, लज्ज करायचे तर हिच्याशीच! रत्नभद्र हा गावातला स्वतः श्रीमंत व्यापारी होता. कोटपाशीस होता, असा श्रीमंताच्या मुलीची लग्नाचा विचार करणे पद्मनाभाच्या पत्नी वरिद्धाच्या साक्ष होणारी गोष्ट नव्हती. परंतु भोळ्याने तो या गोष्टीचा विचार करू लागला नाही.

त्या दिवशी संध्याकाळीच त्याने ही गोष्ट आपला मित्र रविवर्मा याला सांगितली. पद्मनाभवर रविवर्माचे तितकेसे प्रेम नव्हते, जतन तो त्याला एक मूर्ख समजत असे. सर्व, पद्मनाभला सुवर सुवर म्हणत, हे रविवर्माला आवडत नसे. पण कधी लक्ष्यपणे तो ती गोष्ट बोलला नव्हता. वेळ पाहून पद्मनाभाची बहू लक्ष्याची एवढे त्याच्या मनास होते.

सुलक्षणाच्या सौंदर्याचे वर्णन करून पद्मनाभने तिच्याशीच लग्न करण्याचे ठरविले असल्याचे सांगितल्यावर रविवर्मा म्हणाला—"हे काय मोठे काम झाले? तुझ्या सारखा दुष्ट अर्थाई होणार म्हणजे रत्नभद्र लक्ष्या मारीक, काळज विचार." पद्मनाभ विचार मोठाभावाचा खरोखरच रत्नभद्रकडे गेला आणि म्हणाला—"तुम्हाला हरकत असेल तर मुझ्या मुलीची भी लग्न करावे म्हणतो आहे!"

चांदोबा

रत्नभद्र वस्ताथ माणूस होता. तसा रागोटही नव्हता. त्याने पद्मनाभाचा भोळेपणा पाहिला आणि म्हणाला—"तुला माझी मुलगी भी देतो. पण सज्जापूर्वी मला एक मज सोने आपून दिले पाहिजे!"

पद्मनाभला तेवढे सोने आपून देणे शक्य नाही. हे रत्नभद्रला चांगले माहीत होते. परंतु पद्मनाभला त्याने काहीच काढले नाही. त्याने रविवर्माला जाऊन ती गोष्ट सांगितली आणि त्याचा सल्ला विचारला.

"त्यात काय रे? तू जाऊन सोमनाथ सावकार आडे ना? त्याच्याकडे जाऊन माग. तुझे फप पाहूनच तो खूप होईल आणि तुला मज्जर काय, तू मागशील तेवढे सोने देईल." रविवर्मा म्हणाला.

पद्मनाभ सोमनाथ सावकाराकडे गेला आणि म्हणाला—"मला एक मज सोने कर्जात ठेवे आहे, तेवढे द्या."

सोमनाथने विचार केला, या नेटपाला योदे ज्ञानवाने. म्हणून तो पद्मनाभला म्हणाला—"तुझा सारक्या घोर माणसाला मी कजे द्यावे म्हणतोस? आपल्या गांवच्या नदीच्या काठी वडाच्या झाडाखाली भैरवबैरागी राहतो, तुला माहीत आहे ना? त्याला ओलंड, पितळ, तांबे वगैरे नेऊन दिले की तो त्याचे सोने करून देतो. तू

त्याच्याकडे जाऊन माग, तो तुला पाहिजे तेवढे सोने देईल."

सोने आपल्याला कुठलात मिळणार, असे ऐकून पद्मनाभला परवानेच झाला, तो भैरवबैरागाकडे गेला आणि म्हणाला—"मला एक मज सोने द्या, बाबा! माझ्याकडे तेवढेसे माहीत!"

तो नेदाशी म्हणजे जगात माणूस होता. पारम विद्या शिकवितो असे सांगून त्याने लोकांकडून पुष्कळ पैसे जकळले होते. त्याने अशा तऱ्हेने मिळविलेले पैसे गोरमुख नांवाच्या एका भट्टा चोराने चोळून नेले होते. त्या चोराला कसे पकडवे, या विचारात भैरवबैरागी होता.

चांदोबा

म्हणून शंकरवैरागी पद्मनाभला म्हणाला-
"पद्मनाभा, तू नुसता सुंदरच नाहीस, तू
हुशार आणि धैर्यवान सुद्धा दिसतो आहेस.
एक काम कर, साह्याच्या जेजुरीच्या
जंगलाला कोठेतरी गौरमुख नावाचा जोर
राहातो आहे ना, त्याला घेऊन तू माझ्याकडे
मेळून ये. म्हणजे मी तुला एक मण सोने
फुकट देईन!"

पद्मनाभ जंगलात गेला. खूप हिडका
फिरला आणि कशातरी गौरमुख राही
त्या जागी पोचला. गौरमुखने त्याला
पाहून प्रमाने विचारले- "कोण रे बाबा, तू?
माझ्या बरोबर माझ्या घरात भागीदार
होणार आहेस नाटले?"

"तसे काही नाही रे. शंकरवैरागी,
मी तुला घेऊन त्याच्याकडे घेऊन गेलों तर
मला एक मणभर सोने फुकट देईन,
म्हणाला. म्हणून तू माझ्या बरोबर चल!"
पद्मनाभ म्हणाला.

गौरमुखला पद्मनाभ अगदी सोळा
आहे, हे कळले. त्याच्याकडून एक मंगल
करवावी असे ठरवून तो पद्मनाभला
म्हणाला- "एक मणभरच सोने पाहिजे ना?
रफत काय, ब्रह्मा मण सोने मिळेल, असा
उपाय सुचवितो. तो सयोरडॉगर आहे ना,
त्यात एक गुहा आहे. एका गुहेत एक
काळे भुत राहते. त्याला जाऊन मागितले-
मना, की पागशील तेवढे तें तुला देईल."

ते ऐकून मुल्लखाशी आपले लग्न
झालेच, असे पद्मनाभला वाटले व तो
घाईघाईने त्या गुहेकडे गेला. निकड एका
गुहेसमोर एक मोठी शोंड ठेवलेली होती
आणि तीवर एक काळे भूत नवलेले होते.

हे भूत कोणाला कधी त्रास देत नसे.
परंतु त्याचे भयंकर रूप पाहूनच कोणी
त्या बाजूला फिरकत नव्हते. त्याला
पाहूनच लोक डुलून निघून जात. परंतु
भोळाभाळा पद्मनाभ ते दिसताने आनंदाने
त्याच्या अवळ गेला आणि त्याने आपल्या
मनातली इच्छा सांगून आतापर्यंत घडले
ते सर्व त्या भुताला सांगितले आणि

रत्नभद्राची मुलगी मुल्लखाशी त्याला
लग्न करावयाचे जयत्याचेही सांगून
त्यासाठी मदत तुमी नसल्याचे सांगितले.
"एक मण सोने दिलेस तर मी जन्मभर
सुखी वाटवण काहीन!" म्हणाला.

इतक्या निर्भयपणे आलेला हा मुलगा
किती भोळाभाळा आहे! इतक्या निर्मळ
हृदयाच्या भाणसाला मदत करावयाची
नाही तर कोणाला करावची, या भावनेने
पद्मनाभविषयी भुताच्या मनात आदर व
प्रेमभाव वाढला.

भूत उठले व गुहेत जाऊन लजलज
करीत असलेले चार हिरे घेऊन आले.
ते पद्मनाभला देत म्हणाले- "तुला हवे
असेल तर एक मण सोने नव्हे, लज कोटी

किमतीचे हे हिरे मी तुला देऊ शकेन.
परंतु तू सांगितलेस ते सर्व ऐकल्यावर
तुला पांची गरज राहणार नाही, असे मला
नाटते. गावात परत जाऊन रत्नभद्राला
घडलेले हवे सांग तेव्हा तो पैसेच पाहिजे
असे म्हणाला तर तू हे हिरे घेऊन जा."

पद्मनाभने भुताचे आभार मानले आणि
गावात येता त्याने रत्नभद्राला घडलेले
सर्व वृत्त सांगितले.

रत्नभद्राने पद्मनाभला त्याच्या खांद्यावर
प्रेमाने हात फिरवीत गवळ भीडून म्हटले-
"तूच माझा जांबई होण्यालायक आहेस!
मुल्लखाशी मी तुझे लग्न करून देतो!"
वेताळने येथवर कथा सांगून रावाला
विचारले- "राजा! रत्नभद्रासारख्या

कौनिक ज्ञान अक्षरेतया एका प्रभुस श्याप-
न्याने अगदी मोठ्या बुधबुलया
पद्यानाभावा वापसी पडुनती एक मूकगी
आपच कसे शाय माय्य केळ? वाचवयेंच
नाही का? काळे मूत त्याचे काही नुकसान
करील वा झोतीने त्यान माय्य कस का?
पद्यानाम कोटपावची रुपरे किमतीचे हिरे
आणून वेईल ना? ती संधी त्याने का
घालिली? या प्रकांचे समाधानकारक
उत्तर माहीत असुनही तू बिल नाहीस तर
तुझ्या हाक्याची कंभर अकल होळी तुझ्याच
पायांवर सोळू लागलीक "

बिज्जनादिय म्हणाला- "मूत घापल
काही नुकसान करील कशी झोती पद्यानामला
घुळीच पडुनती, कोटपावची रुपरे वेईल
हाक्याचे हिरे पडुनजे ह्याका हाकी काही
किमतीच वाटली नाही पद्यानाम म्हणाला
ते ऐकल्यावर मूत आपले नुकसान करणं
तर शक्यच नाही पुष्कळ फायदाच करील
व्हेल वाटले, ती गोष्ट त्याला परोक्षपण
जीवनातील एक सत्य कळायला उपयोगी

पडली की माय्य पद्यानाम
बुलू हातात घेतल्ल काम करणाचो अह
नीतिमत्ता या गोष्टी जास्त मह वा या
आहत तसे लोक जीवनात कंभराचो
उत्तर त्यानी पोचु शकतातच। तुष्ट बडो
असलला पद्यानामका किन्न बेंरागा आंग
चार आपल्या नू कृत्याची फळ चावणारच
हे जीवनातील सत्य मोठ्ठवनाततर
रत्नमहाला त्याच्या बाबी जावयानला
मोळपणा हा त्याच्या ककणुन असा वाटलाच
नाही पद्यानाम आपला जावई मातयावर
त्यान त्यान घेतल वा अनुभव ककन
देऊन त्याला प्रपल्या हाताचाल निकषून
लावजान ककन देण तेवत अवघड नाही
असा रत्नमहाला कताचो हातो असा
निवार ककन रत्नमहाला पद्यानामला जायला
आवई ककन घेव्याचे ठरविक "

असा प्रकारे राजाचे मौन जण होवाच
वेताळ प्रेतासह नाहीसा झाला आणि
पुन्हा जाऊन झोडाला लोंबकळू लागला.
(कल्पित)

बोलण्याची रीत

शचीन्द्र नावाच्या राजाला सगोत
शिकावेय वाटल त्याने बोरी
सुवातहो केली आणि चारबोवांना गाण
मृणुनही दाखवू लागला त्यान सांगला
सुखात केली की त्याच्या आकपाला
नित्य खुशारे लोक जमत त्या शिवाम
दरबारी मोकरवाकर व सची बुद्धा
अंऊन एकपला यमत. कारण राजास ते
आचवेक व नाही बालो तर राजा रागावेक
ही बोरी वाटे पण त्यामुळ त्यानी त्यावेळी
करावपाची काये राहून जात ही गोष्ट
महाराजांना कशी सांगायची हा प्रश्न
सर्वांसमोर उभा राहिला

किती विचार ककन पाहिला तरी
कायका ह्या प्रश्नाचे उत्तर मिळना
प्राप्ता ही गोष्ट वाटल जाऊन सांगितली
वर त्याला तपकोष राग बईल त्या मुळे
न करवकन काडले जाऊन प्राणाची

बोरी मुळा कित्यकाना वाटली
वसन्त नावाचा राजा शचीन्द्र याचा
एक विदूषक हाता त्याला नास दास नास
दरराज राजाचे गाण एकण मृणुज एव
संकटच वाटत होते. एके दिवशी राजाचे
गाण संपल्यावर राजा खजारी बसलेल्या
विदूषकाका म्हणाला- "वाक्या भाषावात
काहीतरी जाहू माई, मज वाटते, मी
गात जवतरे, तितका वेळ तुम्ही सर्व
माझ्यासमोर बसून राहता तर मी
इतके भांगले कातो कर? मला तरी
धर बाटू कामले आहे कुवा।"

ते ऐकून विदूषकाने भीत असल्याचा
अभिनय केला आणि म्हणाला- "प्रभो!
धापणच विचार करा, आपण गात बसता
धापल्या घानसभस पाऊल टाकल्यावर
कोणाला उठून जाण्याची हिममत
नही होईल का?"

विदूषक म्हणायला त्याचा अर्थ राजाला तत्काळ समजला तो रागावला तर नाहीच, किंमत करून म्हणाला - "दररोज माझे गाणे ऐकून वसण्यासमयी काही जण माझी प्रशंसा करणाऱ्यांसाठी बसत असणार तर काही जण मला अभिजाताला मिळून बसत असणार ही गोष्ट इतके दिसत माझ्या लक्षात कशी आली नाही याचे दुःख मला वाटत आहे!"

"आभा करा, प्रभो" मी म्हणालो त्याचा आपत्त्याला राग येईल असे मला वाटत होते " विदूषक म्हणाला

"तसे काही नाही रे! मी तुम्हाला आभारच मानतो तरी बघणारे ही एकदाच गाणे नव केले किंवा कोणी येऊ नका असा हुकूम सोडल्या बर सर्वाना गाऊन येईल. बस न झाल्या मी माझ्या-मुळी तुम्हाला सर्वांची अडचणच झाली असेल नाही, असे म्हटलं तर ते मला अपमानास्पदच होणार, तर हा प्रश्न कसा सोडवायचा?"

प्रभो प्रत्येक बाबतीत बाबताची गिन म्हणून असते मी आपल्या पद्धतीने गाऊन म्हटलं व तसे भगिनलेही तसेच आपणही अ पत्न्य दगाला शांसेल अशा पद्धतीने आता कळीक की शांत विचार करून घ्यावा विदूषक म्हणाला

दस या दिवशी राजा माझ्याला बसताच नेथं आलेल्या सर्वांना अदेशन नां रागात म्हणाला तुमची ही पद्धत मला नाही आवडली काही काळ एकांतता साधना करावी म्हटलं तर ही सामान्य गोष्टही तुम्हाला कळू नये, हे आपच आहे माझा आवाज ऐकताच तुम्ही सर्व आपापली कामं सोडून आवाजा! वापुढे आपला काम सोडून तुम्ही येऊन बसलात तर तुम्हाला किंवा होईल सर्व प्रोकरांवाकरांना तेल हवे होते व हवे जाते ते सहजो घटक माझ्याला हतर न राहत्याचा महाराजांना राग येऊन नाही हे स्पष्ट झालं सर्वांना आनंद झाला परंतु इतका चवळ अकस्मात कसा पडला, हे मात्र कोणाला कळले नाही

भांडवल हवेच!

सदावा पटील गावातल एक प्रतिष्ठित शेतकरी होते. त्यांनी खूप मेहनत करून त्यांच्याकडे अ शेन होते त्यावर मिळकत करून घेऊन चार मुलांना वाडविले व त्यांची लग्ने करून दिली, आणि मग ते एक जंगलाला चर हुड्डा वांपून पतळ

एकदा एवढ्या मोठ्या कुटुंबाचा भार वाहण त्यांना कठीण वाटू लागल वाचवतिलाजत जी सोपे होती त्यानिबाय मनीस एकाच एकर जमीन घेथे सुद्धा त्यांना शक्य झाल नाही मुलांची कुटूंब, मुत्सवंत वाढला व ससाराचा मोठा पसारा झाला अन्नवस्तु सर्वांना पुरविण कटांग हात नुठ मूल गांव सोडून किंवा घर सोडून अ पला संसार पाटू बाकणे शक्य होते परंतु तस झाले नाही. मुलांवेकी कोणोच नां विषा आढळत नव्ह

एकदा सदावांनी मोठ्या बालाला बोलावून म्हटले "आपण तूत ज्या सतात पीक काढीत आहां ते वाढण शक्य नाही याच गावात आपण लोकांची येते खंडावर घेऊन पीक काढलं तर आपणयेंत आपलें मात ताठ होती ती सोकी तरी वाकेलच. बरे, दुसरा काही मार्ग आहे का! विचार केलास का कवी?"

मोठ्या मुलाने जहावर शत घणच योग्य होईल हे मुचविले पण सदावांना मुलीच आवडलं नाही लोक आपल्यावर अधिकार गाजवायला सुरुवात करतील व आपला गावात जो थोडा भात भरातच होती आहे, ती होणार नाही म्हणून स्थानी त्या गोष्टीस तकारच दिला

ततर सदावांनी आपल्या इतर तिघा मुलांला बोलावून त्यांचे मत विचारले

मुनगा घरी होता त्यान त्याला विचारल
'कोणासाठी बालां बाह्या?'

'बही, माझ्याजवळ एक बारच वन आहे कोणीतरी ते बट पत्रन वाढ कापून ततात का, चौकशी करायला आला होती' तो वखारवाला म्हणाला

थोड्या मुलाच्या मनात सोभाचे अक्षर घर डोके काढू लागले. पाहिजे तेवढे बांदू होऊन कापून घेतां यतील मोठ्या सहारात त्यांना चांगली किंमत मिळेल इकडून सहारात नेण्याचा तय काय तो होणार!

असा विचार करून थोरला त्याच्या वरोवर बंगलात गेला त्याने बांदू तोडविले व सहारात घेऊन गेला तो तेव ते विकणार इतक्यात तेच सदाबाबा दुसरा मुलगा आला.

तो आपल्या सोन्या भावाला म्हणाला 'तु बांबू विकू नकोस ते मिळून कामट्या करून विकल्या तर जास्त किंमत देऊन विकून घ्यायला एक व्यापारी तयार आहे

दोघां भावांनी बांबू चिकन त्याच्या कामट्या करविल्या सर्व बांबू चिकन जविलां कामट्या तयार झाल्या दुसऱ्या दिवशी व्यापारी रंग चिकन घ्यायला आला ठीक त्याच वेळी सदाबाबा निघून मसगा आला तो त्यांना म्हणाला- तुम्ही

दोन इतक्या चांगल्या कामट्या किती स्वस्तात विकता आहात? या कामट्याचा व्यापारी पातळ चिकन त्यांच्या चढाया व काढ्या बरीरे केव्हा तर त्या विकत घ्यायला एक व्यापारी तयार होऊन आला आहे ना जायत्या 'कामनाला विकून देईल

कामट्या चिकन त्यांच्या टोपल्या, काढ्या वचरे चिकन तयार झाल्या. त्या विकत व्यापारी एक व्यापारी आला त्याच वेळी सदाबाबा वखवा मुलगा बांबूच आला व म्हणाला- 'या व्यापार सर्व विकल्या तर जो लाभ होईल तो व्यापारी सर्वांचा मिळेल की नाही? ते काम मीच करतो'

चौघा भावांनी मिळून सर्व सामान बाबारांत विकले व चांगली किंमत आली चौघा बालका फायदा आपसात बांटून घेत गेले. त्याच वेळी स्वतः सदाबाबा तेथ आगळ म्हणाले 'तुम्ही ३ पद बांटून घ्या' पूर्वी बांबूची किंमत व जून काढून घेणे बदलिली ते स्पष्टपणे सर्व लक्षात आणूनचकित हाऊन परमेश्वरक हा

लागल बांबूची किंमत कोठली हो. ते तर फकटातच आपल्याला मिळाले होते!'

सदाबाबा वखन त्याला वखारवाल्यान ते तुम्हाला कुकट दिल हसे हे करे आहे' परंतु आपण व्यापारासाठी पुन्हा बांबू विकत घ्यायचे झाले तर पेसे दऊनच विकत घ्यायला लागणार'

चारही व्यापारी यांचा वेळ विचार करून होकार देला आल्या अनुभवानुसार हा घर लेवला त्यांना कडील बांडला नाही चौघांनी जबाबदारी बांटून घेत काही दिवसांत पुष्कळ चांगला बदल केला व्यापार्यांत मोठे नाव मिळविले आणि फायदा पण मिळविला

सदाबाबांनी मुलांना एक गोंठ सांमिली नाही सर्वत आधी मुलांना बांबू देणाऱ्या वखारवाल्याने सदाबाबाकडून बांबू किंमत घेऊनच बांबू कुकट म्हणून मागून दिले होते त्यानंतरचे तिघे व्यापारी खुद्द जिल्ह्याच्या गांधी सदाबाबा व्यापारी मिघच होते

सर्वांनी मोठ्या भावाने सुचविले तेच मुचविले. निवर्तनियम आहे, भाडाला लागली फळ बार निरनिराळ्या जागी लावली गेली तर त्याची जाद स्वतःपण वाढून त्या जातीच्या शाशांनी संख्या वाढते. एकाच साडाखाली फळ पडली तर, एकतर ती रजत नाहीत, रजनीष तर वाढत नव्हेत कारण त्यांना पुरेसा बाहार मिळत नाही

वास्तविक स्थितीचा बोध मुलांना लक्षात, मासाठी काप करवे हे सदाबाबा फळता त्यांनी बराच विचार केला आणि जिल्ह्याच्या गांधी गेले त्यांच्या दुसऱ्या दिवशी सदाबाबा बरी लाकडाची वखार देवगारा एक अण शाला, सावेळी थोरला

दानास पात्र व्यक्ती

एका दानासपात्री काशीचा राजा म्हणून अक्षर पडण केला ते राज्य करीत अक्षर तरुणीवर फित्री आणि बंडखोरी बाढू लागली ही बंडखोरी चिह्नून काळ्यापाठी राजाने छोटोसे सैन्य घेऊन त्याच्या वर स्वारी केली तेथे चक-मक झाली त्यात स्वतः राजाच अक्षर झाला राजा बसला होता तो घोडा पिथारला आणि हाडाला चकून त्याच्या-वळत पडून गेला

काही वेळाने राजा सरहोवरच्या एका बंडखोराच्या गावी येऊन पोचला त्यावेळी गांवकरी एकच होऊन आपसात निघार करीत बसले होते ते गावातल्या काही प्रभुतावर आपसात सल्ला करीत होते चर्चा ऐन रंगत आली होती रथाक वेळी दाल तळवार व कवच धारण करून एका घोड्याचा पोशाख करून येणाऱ्या

राजाला पाहून सर्व लोक घाबरून गेले. बंडखोर असल्यामुळे जास्तच घाबरले आणि वाट फुटेल तिकडे पळून गेले फक्त एक गांवकरी तेथून हलला नाही

तो गांवकरी राजाजवळ गेला व त्याने राजाला विचारले- 'तू बंडखोरांपैकी आहेस की राजाचा स्वायम्भूत नोकर आहेस ?'

राजाने उत्तर दिले- "अहो की राजाचा स्वायम्भूत नोकर आहे !"

जे उत्तर ऐकून तो गांवकरी मनाने समाधान आल्यासारखे दर्शवून म्हणाला- "तुम्हाला चले आपल्या घरी जाऊ !"

दानास राजाचा आपला प्रादुर्भाव म्हणून आपल्या घरी नेऊ आणि त्याला हातपाय धुवायला बायकोकडून पाणी वेगळे देवचिले. नंतर त्याने त्याला जेवायला बाडविले आणि त्याचा सर्व प्रकारे अतिथिसत्कार

करविला त्यानंतर त्या गांवकऱ्याने राजाच्या घोड्याला दाला पाणी घालून

राजा त्या गांवकऱ्याकडे चार दिवस राहिल आणि त्याचा होतल्या अक्षराने प्रसन्नपट्टा करविली त्याच सुमारास राजाच्या सैन्याने बंडखोरांची छोड मोडली आणि राजाला घेऊन भरले

राजाने घरी परत जातवेळी त्या गांवकऱ्याचे आभार मानून व म्हणाला- 'हे पहा मी काशीचा राहुणारा आहे आमचे घर किल्ल्याच्या आतच आहे. माझी बायको आणि दोन मुले आहेत तुम्ही काशीला कधी आलांत तर उजव्या बाजूला उतरदार आहे तेथे पादारेकऱ्याला विचारले की महाश्वारीहीचे घर कोठे आहे तर तो लग्नच माझ्या घरी बोलवून घेऊन येईल तुम्ही तुम्हांला वाटेने वित्तके विवस माझ्या घरी पाहुणे म्हणून राहिलात तर मला आनंद होईल !

त्यानंतर राजा आपल्या सैन्याबरोबर काशीला परत आला उत्तरेकडील पादारेकऱ्याला हाक मारून राजाने त्याला समजावून सांगितले की जर कोणी महाश्वारीहीचे घर कोठे आहे, तर त्याला सरळ माझ्या घरी आधीपुर्वक बोलावून आण !

तो गांवकरी येथील म्हणून राजाने बरेच दिवस वाट पाहिली. परंतु तो आलाच

नाही त्याला कोणत्याही तऱ्हेने आणलस पाहिजे या हेतूने राजाने आपल्या सैन्याच्या सल्ला घेऊन त्या गावावर नवीन कर लावले.

तरीसुद्धा तो गांवकरी राजाकडे आला नाही आणखी काही दिवस वाट पाहून राजाने तो कर आणखी जास्त वाढविला असे तीनचार वेळ सैन्यानंतर त्या गांवकऱ्याकडे लोक त्या गांवकऱ्याकडे येऊन म्हणाले- 'हा कर दोईजळ झाला आहे बुवा ! काहीला तुझा कोणी मित्र आहे म्हणजेच नंदा हू त्याला बेटून सांग, आम्ही कर वेढ न शकल्यामुळे फार कष्ट सहन करीत आहो हा कर कसा तरी प्रयत्न करून काढून टाक !"

टाकले जाण्याचे होणार नाही का? तेव्हा जाणून हो पोष्ट महाराजांसमोर जाऊन शत्रुजाची

मुवराजान महाराजांकडे आठून पोवत- गाऊन ते सर्व पोवून घालविले

सर्व ऐकून घेऊन राजा सिम्ह बळून म्हणाला जगात तुमी ही स्वतःची बुद्धी विगत नाही मला आता तू ज जिचारलेस ते तू उद्यां भर दरबारातून विचार मी त्याचे उत्तर सर्वांसमक्ष बाने म्हणतो!"

मुवराजाने त्याप्रमाणे दरबारात पुन्हा सौत्र प्रश्न केला व त्याच्या ते जावडले नसल्याचे या शब्दांत दर्शविले तुम्ही आज्ञा असे राजा एका अर्धसम्ये गावकऱ्याला देता आहात, ते का?

जसेच राजा म्हणाला-"मुवराज, या गावकऱ्याने एकदा मला वांचवून प्राणदान दिले होते, मुळा ही शोष्ट माहीत नसावी एवढे मागून राजाने सरहदोवरची फिटूरी व बडलौरी जमीनी होती ती बिरहून

दाखीत असता तो स्वतः कसा जावडी झाला होता आणि गावकऱ्याने कशी शत्रु केडी होती त शत्रुशक्त सांगितले नंतर तो असंही म्हणाला

अपाय झालीला शत्रु करणं जितकं बूक तितकेच सुपावाळा शत्रु न करणं बूकीचे आहे मी राजा जसत्याचे माहीत नसूनही या गावकऱ्याने पांड्यांचे विश्वास करून, मी जालाने पांड्यांचे असूनही प्रत्युपकार करून मणं योग्य नाही असा विचार करून तो झाला नाही शोवटी आला तो गावकऱ्याच्या हितासाठी निघून आला माझ्या भव्या राज्याला शाच्याहून कोण जास्त योग्य दक्ष शकिल?"

ते ऐकून मजो मायत वर्गरे सर्व बिरहिनदे झाले मुवराजाला त्याने केल्ली चूक कळली बहिलानी केलं ते शरीवर अभल्याचे पटल त्यानंतर राजा जालन त्या गावकऱ्याचा आदर करीत राहिला

मंगल साप्ताह्याचा हाम

महाराजांचा उत्सव विजय हा काळाच्या गडगडाने जोरतडवाने त्याच्या एकुल कायकोर्दीलस मज्जास का दव्वात प्रदयात घालतो लागली तो दिवसीला व राहण्याने त्याच्या राज्याला गांधी भक्ता वसना त्याचा मुवराज वकडर घाले बड कने शत्रुत दु शत्रु 5 व ५००५ मध्य जोरतडव वज्रमदवग श्रेष्ठ पारण घालता

त्याच्या मनात आपसांत प्रांशणे बाहेली व घेठगा झाले आपल्या शकटपरा हाथा घाबडाना ठार केले व बहादुर शत्रु ताचे मारीवर दसना १७१ घडने ना परण पावल्यावर त्याचा भीडा मुवराज शरीवर शत्रु घाले आपल्या तिघां शकटपरा शत्रुतडा ठार करून स्वतःला वाचवता म्हणून जाहीर केले

एक वर्ष लोटायन्का मात त्याच्या भाच्याने शत्रुचा झुल करून बावी बळकावली त्यानेतर दुष्ट म्हणून प्रसिद्ध झालेला शत्रु घाली सर्व अधिकार हस्तगत करून बळकट झाल्या दण्डशमने एकापासून एक शत्रु तिघां शत्रुकुमारांना शत्रुतडा करून त्यांना ठार करविले

अथवा मद्रासद शिवाजी महाराज
आत्म्यावर संयुक्त वृत्ति। नतन
करविली वृत्तिदत्त शिवाजी महाराज
अथवा शिवाजी व अथवा शिवाजी महाराज
एकुत शिवाजी महाराज व अथवा शिवाजी
अथवा शिवाजी महाराज व अथवा शिवाजी
अथवा शिवाजी महाराज व अथवा शिवाजी
अथवा शिवाजी महाराज व अथवा शिवाजी
अथवा शिवाजी महाराज व अथवा शिवाजी

ती बालमी तत्पदशुद्ध्या भागीर
 मन्त्रं त्वान् विमर्शय्या तन्परिकां
 विद्म आगत्या मैवालं जेतुवान्
 मैतिकाणां चरदो व बाजं रघोः तदुन
 ज्ञेयैतं प्राप्तं कृत्या सावधानं
 कदापुन हं भयं न भवेता एका
 विमर्शान् तस्मिं हुज्जरं लाकांवी कन्त्य
 नला

तादिरहणाया ताँज देव्या हाके
ननाडर सॉय किवा प्रेथ महुंमन प्रहा
याव्या अंगता तळुते. तािमाव त्याने
रखयुताची मसती मुद्दा बेताची भाती
महुन तादिरहणान दिहलो गाहूर सवजी
कसबीज कंठी प्रहमर प्रातये तादिर-
हणा नमोर काळ म जिजय्याने स्वतःच
नदाच स्वागत केंथे

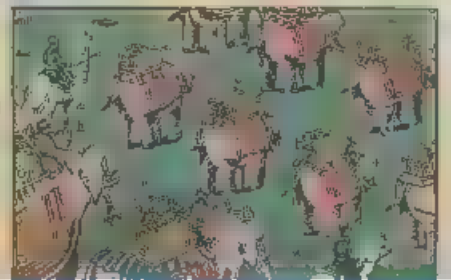

महर्षीः महात्मन् धर्मज्ञानात्मानं
आत्मात्मनो यथागच्छेत्तत्तत्तत्
कामं कालं ऐश्वर्यायां नृणां
असामान्यं दित्तं नृणां भूतनाथोऽयम्

तार्क्ष्यशब्दादित्यनेन भागवित्तत्वात्
ब्रह्म गेया अस्या न्याय्या मैत्रस्येति
त्रितये शब्दा नन्त तद्विरुद्धा
म ण पक्षेपक्षौ आस्य उक्तव्याख्य
द्वितीयोपाया तार्क्ष्यकृत्वा अस्यात्
अनन्तान् तार्क्ष्यशब्दाच्च मैत्र्याचौ
वान्मसु कृत्वा

विबुध धन धाने धूपदान रत्ने दिने
 माधिकरं नक्तं तत्र जयप्रसिद्ध जय
 मयुसिद्धिमान मुद्धा नादिकफल धन-क
 ब्राह्मण पवित्रता धनत सुख न्याय
 ब्राह्मण एक द्वार द्वारे सप्त
 द्वार धान, दत्त हनर उद निर
 निरुद्ध कल्याण विद्यान अष्टा काही
 कायप्रसिद्ध नादिकफल पवित्रता
 धनत सुख

१५५५ ई. बहिरेपूर हिवाचा संध
सावकारांनी नादिरशाहाने सावकारांनी
महाज बाजून काढले तो हिवा
महामद बाजून आपल्या दगडीत भरवून
ठंबला असल्याचे एका कितूर भोगल
सरकाराने गुप्तपणे बहिरेपूरच्या
कानावर आणले

ही गुप्त माहिती नादिरशाहाना
संजनाच्या तऱ्हा मरुभूतवासाना टुपाना
पिढा आपण आपल्या सेनेचे
पेन्ट मरुभूत परमराजे सांगत बघत
या का आणि आपले मागेड काढून
महामद महाज दिस आणत महामद
महाज सांगत नवन काढून अत्यंत
समजातून देणाने तयार तयारी तयार
काढितूर हिवा हस्तगत करून घेतला

दिल्ली लहर रक्ताच्या धारळ्यात
बुद्ध गेल्यावर बोजकळीत आलेल्या
मोडल सावकारावर मंडळना वार
नादिरशाहाने केला उक्तापासून
कारणाच्या वेतपाकडे घेऊन निदीत
लोक धाकपिणे गेले आणि इच्छा
आली सत्ता साधू नावले

बहिरेपणच बरे!

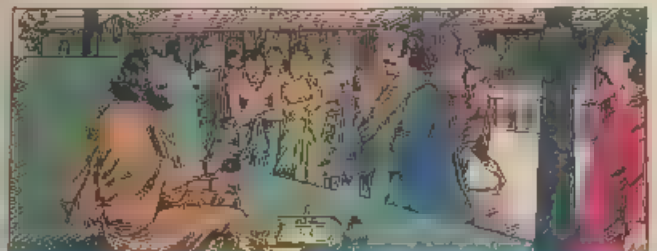
एका गावात एक बहिरेपण सावकार राहत होते त्याने पुढील पैसे मिळविणे होते
त्या गावी एकाच एक साधू आला त्याला भोगी कन्याचीच जाणनी माहिती होती
ज्या बुरेना आजार घुदा ती बरा करी सावकाराला ही गोष्ट कळली आणि आपले
बहिरेपण आपे म्हुणत बघले त्या साधूकडून बोधप्राप्ती करायचे ठरविले तो त्या साधूकड
गैला आणि त्याने आपली परिस्थिती व आजाराची गोष्ट साधूवर लिहून दिली

'बहिरेपणामुळे तुमचे नाही नुकसान झाले का? सावकारीचा धंदा तोंगला चालला
आहे ना? तबयान बहिरेपणाची कितीत करणाने कारण नाही' साधूने घडला दिला

सावकाराला तो बोध मान्य नव्हती श्वाश्वतकडे कर्त सांगायला लोथ म म रागा
दगाले काही बोलत काही लोक नयन्या विकडती काही कही बोलत न्याय्याकडे
विचित्रपणे पहात असत असे साधूला सावकाराने सांगितले व म्हणाला 'ते को काही
बोलनात ते सर्व मभा कळले पाहिजे'

त्या साधूने सावकारावर कोणता तरी शस्त्र पदार्थ दिला व म्हणाला- 'हे औषध कित्येक
वरपती मोषधीना एत काढून तयार केलेले कर्णामुक्त आहे हे जापरने तर एका बहिरेपणा
आत तुम्हाला छाल एक येऊ लागेल'

त्या दिवशी सध्याकाळीच सावकार त्या गावकड जाऊन म्हणाला 'तुमच्या कर्णांमुलाचा
अद्भुत परिणाम झाला परंतु साध्याकड घाणार लोक मला मनु पत गाढा असे समजून
आहेत ते बोलतात ते मला ऐकण लका अश वाटू लागत आहे बहिरेपण होत वेच हो
होय, असे वाटते असे औषद्याच कायदा कस एक माहितीवरच मरुभूत म तरात
एक बहिरेपणच या तुमच्याकडेच राहातो?' तो अशरी दीनपणे म्हणाला साधूने स्थित
कस सावकाराला स्वतः बघे राहू दिले

सूक्ष्मग्राही

घरंदर नावाच्या माकी सदाशिव नावाचा व्यापारी पूर्वकडील समुद्रावल्या नद्याशी आयात निर्यात करून व्यापार करीत असे त्याचा. सर्व व्यापार जुहाऊजंगलवनावरून होत असे. त्याला या व्यापाराला मदत करू नकोस असा एक योग्य तरुण नोकर होता.

ती गोष्ट कळल्यावर एका बरोबरच्या व्यापाऱ्याने त्याच्याकडे विचार आणि आनंद नसा दोघां तरुणांना पाठविले आणि दोघांपैकी जो जाला योग्य वाटला त्याला ठेवून घ्यावे, असे कळविले. सराशिवने प्रथम त्या दोघांपैकी आनंदला बघराजवत त्याचा मात ठेवला होता त्या गोदीत नेले तेथे एकाकड्या पेट्या बाकड्या निकड्या पडलल्या ह्याच्या रंग पेट्या आनंदला दाखवून सदाशिव म्हणाला- 'या पेट्यात चांदी व इतर

धातूच्या वस्तू भरून ठेवल्या जात या या चंद्रपुरच्या व्यापाऱ्याकडून विकत घेतल्या आहेत त्याकडे या पूर्वकडील बंदराने पाठवावयाच्या आहेत प्रथम तू या जुहाऊत सरण्यालायक तयार करून ठेव

नंतर काही अंतरावर असलेल्या चौघा जणांत बोलवून तो आनंदला म्हणाला "हे चंद्रपुरच्या व्यापाऱ्याने खरेच आहेत. त्यांनीच या पेट्या दकटे सांगून ठेवल्या आहेत गोदीत आमचा मागूस आहे हे लोक पंगडा निकडें जणसोले आपण मागूस पेट्या उचलून व्यवस्थित ठेवावू जवळ राहून पेट्या मांडून कातजोपुर्वक लिहून बँकून ये' असे सांगून सदाशिव तेथून निघून गला.

आनंद 'ठीक आहे' असे सांगून गोदीत बंला बाहेरून चौघे जण स्तूप मंदन

करून आणीत असल्या पेट्या सदाशिवने गोदीत आपला मागूस आहे. म्हणून सांगितलं होतं तो मागूस सर्व पेट्या आत सहज उचलून एकावर एक रबू लावला आनंद त्या पेट्या भोजीत राहिला.

काही वेळाने काम पुरे झाल्या बरोबर आनंद सराशिवकडे गेला. सर्व पेट्या मांडून गोदीत ठेवल्याचे सांगून त्या सर्व मिळून एकत्रे रहा असल्याचे त्याने सदाशिवला कळविले

सराशिवने त्याला कामावर ठेवणार असल्याचे कळवायचे झाल्यास एक मागूस पाठविलो, असे सांगून आनंदला निरोप देऊन दुसऱ्या दिवशी सदाशिवने बंदरा-जवळच्या दुसऱ्या एका गोदीत विशाखला

बंले व तेथे बाकड्या निकड्या पेट्या दाखविल्या आणि आनंदला सांगितले होते तेथे सांगून निघून गेला

पाचीव वाऊन पेट्या मांडीत असता विशाखला एक शंका माझे ते चार प्रण मीठ्या कष्टाने ज्या पेट्या उचलून बँकून येत होते त्या गोदीतील मागूस वहाजी उचलून एकीवर दुसरी पंटी उचलून ठेवीत होता.

काम पुरे झाल्यावर विशाख सराशिवकडे गेल्यावर सर्व पेट्या एकत्रे रहा असल्याचे सांगून म्हणाला- "माऊस, आपण म्हणालात त्या चंद्रपुरच्या व्यापाऱ्याशी या पूर्वीच आपल्याला संवचन करावी जागजी बसोन, जवळच्या दुसऱ्या एका गोदीत विशाखला यला ते मांडीत नाही त्याच्या प्रामाणिक-

पणावटल मला संता राटन आहे ही गोष्ट आपल्याला कळविण हे आज कर्तव्य आहे।"

"कळू दे तरी कोणती शका? सदाशिवने विचारले

त्या घटणा झाले चांदी व इतर घातूच्या वस्तू आहेत असे आपण म्हणाला होतात परंतु त्या व्यापाऱ्याने आपणास या वेळी हुशारीने फसविले अशी मला शका आहे परंतु चांदीत घडून येणारे बांधे जेण त्याचेच लोक होते ना? ते उचलून घेऊन आले ते मोठ्या कपड्याने लपवून आणिले अतः त्याने खात्री होण केले तसे नसते तर आपल्या माणसाने सहजी त्या उचलून घेऊन एक अशा कथा रचल्या असल्या? त्या घटनेत चांदीच्या वस्तू नसून सबत भरलेले आहे अशी मला शका आहे आपण तावडनांद गादीने घेऊन त्या उपद्रवून पहाव्या।"

ने ऐकून सदाशिव, मनाचे समाधान झाल्यासारखे स्मित करून म्हणाला -

तू मुखमहा होय हेस? या घटणा चांदीने आपणारे लोच जेण आणि चांदीने ठेवणारा तो माणूस सर्व आरतून नाकर आहून नाकरीसळी आल्या नव्हे दोघा उमेद-बागची हुशारी पहावी म्हणून मी तुमची परीक्षा घ्यायसाठीच हे सब कळ हान तू या परीक्षेत यशस्वी झालाय तुका बाजपासूनच कामावर लावून घेतल्याचे मी आपल्या व्यापारी मित्राला कळविले व्यापार प्रशांत कोणाला कामावर ठेवतात त्याच्या फक्त इमानदारीची परीक्षा घेऊन पुरत नाही त्याची हुशारी-मुला पहावी लागते हलगर्जीपणा व्यापार पद्यानच नव्हे, कोणत्याही घड्यात चालत नाही म्हणून कोणासाठी भोकरे देताना फार चतुरपणान परीक्षा घ्यावी लागते सदाशिवला हे वाक्य माहीत होते, म्हणून त्याने ती गवती केली होती

ही परीक्षा असल्याचे माहीत नसून ही आपणे यशस्वी झाल्यानेच आपल्या परमानंद झाला

डोहाळे

भूपती नावाच्या माणसाला कारकूनी करतो त्या पहात बेंताकच होता तो एके दिवशी ऑफिसातल काम संपल्यावर बरोबरच्या सहकाऱ्याबरोबर घरी निघाला वगजवेळ घेत घेत त्याने दुकान पाहिले, 'बायको वाट पहात दाराले उभी होती

त्याची बायको मीला आज्ञायासारखी होती नमन्यारुन घेताना तिने विचारले 'आज सुडां फणस गिळाली नाही का?'

'मिळाला तर जाणणार नाही का? दुकानदार उवा चांगले फणस घेतोय म्हणाला।' म्हणत भूपतीने भान वळवून तोंड लपविले

भूपतीचा पण धरलानीकरिता पुढेमा नव्हत दिवस भरत आम होते मीलाचे तिन कधी लडि उघडून वला ह पाहिले ते माझिके, अस नवऱ्याला कधी सांगितले

नव्हते परंतु अलीकडे तिला फणस जग्यची वृक्षा जाणत होती

फणस विकत व्यायचा म्हणजे कमीत कमी सहा रुपय तरी पाहिजेत महिना संपत आला होता, भूपतीक एकद पैस नव्हते कोणाकडून कर्ज भोगावे, तर सत्तकऱ्याची आर्थिक स्थिती त्याच्या स्वरुपीत होती त्याला ग मारहीत होते म्हणून तो फणस न माणायचे कारण काही तरी सांगून टाळीत होता

त्या दिवशी रात्री भूपतीला नीटशी ओपच लागली नाही त्याने संझ्याकळी घरी परत यताना कोणाच्या तरी परसात फणसाचे झाड पाहिले होते, ते झाला आठवले त्या झाडाला मोठमोठे फणस लांबत होते, काळोख पडल्यावर एक तोडून आणला तर! भूपतीने काही वेळ याच विचारात वेळ घालविला, बायकोला

दुसरे दिवसे ते पाहून तो बचकन माला
एक माणूस वेळच्या हाडाजवळ काळीजान
एक लहान खणीत होता। त्याच्या जवळच
एका पोत्यात काहीतरी बस्तू होती।

बापूण थोरासारखे मा आकारात भालं
बाहू हो गाण्ट बिसकून भपतीन त्याला
विचारलं- काण ने ?" त्याच्या आवाजान
पोटा जराडेपणाच होता

लहान खणीत असल्या तो माणूस तो
प्रश्न एकच व दचकला हातातली कुदळ
टाकून म्हणाला- "बाबा रे, मोठा हल
बोल की! आमची ही लहून येईल की'
त्यावेळी तो मागेचे वार बंद होते त्याच
पहात होता. त्याच्या डोळ्यात मोठा
स्पष्ट दिवस होती

ता त्या घराचा मालकून आहे, हे
कळल्यावर भूपती बाबकनच वेळा न त्यान
जावावरचे पाते झाली ठेवले व म्हणाला
'माक करी मी आपल्या हिल्या मठा
तुमच्या हाडाच्या एक फणस तोडका आहे
बळन जाण्यासाठी!"

त्या बरच्या ज्ञानाने भूपतीकडे एकदा
वास्तव्येचकित होऊन पाहिले व म्हणाला
फणस होय, एकच काय, बहाना होऊन
म्हा हो! प्रथम मला हा खंडा जणायला
थोडी बदल करा या पोत्यात एक सेल नी
माजरी आहे, तिला पुकून टाकायचे आहे!

यावता त्या!" असे मनात म्हणत

भूपती पहार घेऊन जाऊ लागला. बरच्या
घनी बारीक बापाजात माजरीची कहाणी
सांगू लागला ती माजरी म्हणजे त्याच्या
बायकोचा पंचभणायेंला आवडती होती
त्याची बायको कोणाच्या तरी लज्जासाठी
नसतेकातकांच्या घरा गेली होती बरोबर
माजरीला सुडा घेऊन जाणार होती
म्हणजे शोकास्वाभारचे कोस तिची माजरी
वर भावा कितो होती हे सांगत.

म्हणून तिचा तिला नवरा म्हणाला-
"माजरीला इकडेच ठेवून मा बाकेत तिला
घेऊन तू कामाला जाणे बर विसेक का
तुला पाहून जगाला आलेली पाहून घडकी
काम म्हणतील? ते बरोबर होईल का?"

म्हणून तिने पोटा वेळ विचार केला व
म्हणाली- "तुम्ही म्हणतां तिही बरोबर
आहे ती जागा तमीन माझी सोप्या
सारखी बाटी, तिला कोणाची दृष्टतुळां
जगण्याची शक्यता आहे! इकडेच सोपून
जाते तिचे जणपिण तुम्हीच पह्यापला
हवे मी परत रईत लायला मी बाटी
बरी पाळलेली बसली तर तुम्हाला काही
दिवस उपामच समजा!"

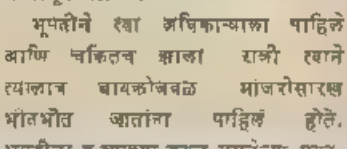
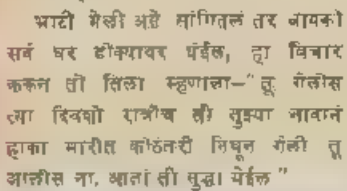
ती नेली त्या वेळेपासून बाटी जोरतू
भागली आणि बरबरा मालकणीला शोधू
लागली हे वार दिवस तिने दुमाचा
बास सुडा घेतला नाही निवूटपण
भितोला टेकून पडून होती माककीज
झाली त्या बाटी तिचे दोळे जणूकाही

जोष लागेपर्यंत स्वस्थ पडून राहिला
नंतर एक पोते घेऊन मगच्या दाराने
बाहेर पडला

तो फणसाचे झाड होते त्या बराकनळ
पोचला, तेव्हा अर्धरात्रीची वेळ होती
त्याने बाबाराच्या भितोवरून उभी
मारली आणि मात मला त्याने जवळच्या
फणसापेकी पिकायला झालेला एक फणस
कावून पोत्यात टाकला.

परंतु भूपतीला इतका मोठा फणस घळन
भितोपलीकडे उभी माकून जाता भाल
नाही लमोवने फाटक टाकून जाता येईल
असा विचार करून भितोच्या काजूवातून
काही अतर काळून घेला तेथून त्याला जे

भूपतीच्या कांध्यावर पोले होते ते पाहून त्यांनी म्हात्या शिखराला- काय आहे

शिवायांनी भाजरीचा आवाज ऐकला व
मांडधाने हव् काळ म्हाणाल तृषी
बायको माउरीला फणस धुणते का रे ?
तू कोणो तरी मॉविक जादूगार दिसतो
जाहेय' म्हणून या अवेळी मांडकारा ला वरून
काठिरी जगलात जाणविया विचारत
दिसतो आहेस सजावल्यावर तू खरोरी
कोणे कोणे रे कोणे रे' याने

रोला पाहून त्या अधिकार्याच्या बर्ब मोष्टी उभात बसल्या. जेव्हा म्हणून मनीस बाजो ती बाजरी निवेल आहे, हे पाहूनच त्या अधिकार्याला बरो मानव काळा हो किती, हे सांगणे बडोच! माता बायकोला मिण्याचे कारण नाही!"

त्याने तिच्याकडे डोळे धटारून पाहिले व म्हणाला—“हे तुम्ह्या माझ्या बायल्या भोळकीच आहेच. बायल्या कुटुंबातले आहेत माता तुम्ही माविक सवजून पकवून बळक आणत? कसा बहा घालने यष्टून? असे म्हणत तुम्हाला पोलीस गिफाई आपली दाखून निघून गेलं

तुम्हाच्या अधिकार्याने भूपतीला गोडविले आणि मांवराला प्रेमाने पुरविलेले म्हणाला माझ्या आईला तुम्ही प्राणवान दिव्यासारखे वाहे! आपल वृण कस फडाच कळत नाही मला! कोन्यासारखा तो फणस मी पाईबाईच खडुपात टाकला चारते! मी देता त वैसे ध्या आणि मापल्या बायकोला

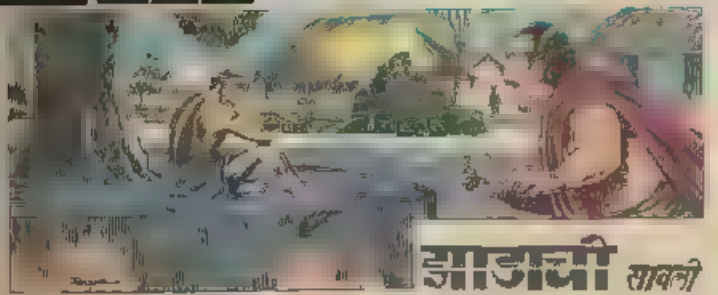
बायलासा फणस विकत पत्नी व भले म्हणत भूपती 'बको मको म्हणा भूपती त्याने भूपतीच्या लिसान वहा सपणाची मोठ बायली

भूपती अरयत जातवान निवडून निघाला वाटेन त्याने एक बायल्याला फणस विकत घेतला व घराच्या बाजला लागला

ता घरी आला तेव्हा सज्जारी म्हणून सज्जारी सपार यऊन म्हणाली रात्रभर दिमला नाहीन' कोठ रागा होताना?

तसल्या रागाने हुंस्त ती विचार लागला काय बतर जावे, सुचेली भूपती म्हणाला—“तिच्या सारी फणस जाणवला गेलो होतो.

ते उत्तर ऐकून सज्जारी हुं गाली व म्हणाली— माता फणसाची गरज उरली नाही तुमच्या बायकोला रात्र फणसा सारखा गोड कुटपनेल पोवला जाला!" म्हणत ती घरात गेली तिच्या पाठीपाठ भूपती आनंदाने बरात गेला

आजची सावली

एका गावात एका माणसाच्या घरातपोर एक मोठे हाक होती त्याहाकपाच्या विस्तारात त्या साडाच्या सावलीत तो माणूस येऊन बानंदाने बसे

एकदा एन सुनारी तो साडाकाली बसण्यासाठी यऊन पोहोचो तर तेथ एक अनाळकी माणूस पऊन बसला होता.

“हे काय हो, तुम्हाला येथ कोणी बसून बिके? उठा, उठा!” त्या जणाला त्या घराचा मालक म्हणाला

“का हो, असं रामबलां का? ऊन फार परलं जाह! म्हणून बसलो आहे!” तो अनाळकी न गूम म्हणाला

ते सर्व जमन व नही हे मास हा ड अ हे मी कित्याक वर्षांपासून माला अम पाणी चाकून वाढविल आहे म्हणून हे एवढ मोठे आठ लागू आहे

बाकी सावली पण साडीच आहे!” तो माणूस म्हणाला “मते म्हणतां! तरतुन एक काम करा. या साडाची सावली मला बिकून टाका मी पैसे देतो!” तो अनाळकी माणूस म्हणाला. पैशाची गोष्ट ऐकताच साडाच्या भाऊकाच्या तोंडाला पाणी सुटले. ‘ठीक आहे, मी बिकतो. तु काम देखील?” त्याने विचारले.

भाव ठरला. तिघांचीही रस्त्याने जाणाऱ्यांच्या साडीने अनाळकी माणसाने साडाच्या मालकाला पैसे देऊन सावली विकत घेतली. अनाळकी माणसाने पैसे देऊन आपला अधिकार सावलीवर काढ- पावला सुरवात केली

त्या दिवसापासून तो अनाळकी माणूस घररोम दुपारी साडाच्या सावलीत बॅऊन बसू लागला रस्त्याने जाणारे येणारे कोणी

दिसले तर यांना बोलावून संवलीत जरा वेळ बसवला सांगू लागला. त्यांच्या बरोबर कोणी पायबेल घेत ते मुद्दा साचलीत बसले.

या संधिवर संवृष्ट न होऊन त्या अनोळखी माणसाने जास्त लयाळपणा घुलू केला रमा सोदाची सावली जेथं जेथं जाई तेथं तो जाऊन बसू लागला. केतू बदलेला की सावलीची दिशा बदले पर याळकाच्या घरातही जाई. एवढेच नव्हे होपायच्या खोलीत मुद्दा जाई तो अनोळखी माणूस सकोच सोडून सावली जाई तिकडे लुबाळ जाऊन ठाणं घांडून बसे.

ते सर्व पाहून घरमालक संतापला म्हणाला 'मुला माझ्या आकारभर, वनहाडघान व होपरवच्या खोलीत घडून घरायला काय हुनक वाटे रे?'

"अहो, मी तुमच्या सावलीची सावली बिकत घेतली आहे. ती जेथं जाईल तेथं मी जाणार. मला माझ्या सवलीचीवर हक्क आहे." तो कासून म्हणाला.

घरमालक गुपगुपला पण निहत्तर झाले कारण त्यान त्या अनोळखी माणसाला सावली विकली होती ती वाढत नाकारता येत होती.

एक दिवशी सांडाण्या मालकाच्या घरी कसला तरी सण होताना आणि गुळफट मात वाईत मंडळी आली होती ती सर्व संवृष्ट झालेली सावलीत बसली होती. एक बच्ची ती बलाढ्य होती मग संध घडत बसला हा आगतुक कोण हे बोवालाच कळना हा अस निदर्शितला कोण ?

त्या अनोळखी माणसाने, त्यान सावली विकत घेतली असल्याचे सवांना सांगितले, ती विचित्र गोष्ट एकुन हजर असलेले सर्व सदसका हसले.

पर मालकाला वार चौदांगव घेऊन सोकटेपये सोलगेवेखील कमीगणाचे वाटू लागले.

स्वो गावात राहणं संताप त्याला कठीण वाटू लागले व तो काही दिवसांसाठी हुसका गावी निघून गेला.

सुखी मुला

सुखी किष्किष्का राजा झाला वालीचा मुलगा अंगद भाळा त्याने सर्व राज्य कायभार घेणिला आणि इथत ऐल-थ रामात भरफटत गेला. रामाला दिलेले वचनच तो विसरून गेला. म्हणाला राग आला आणि तो धनुष्यावर बाण चढवून किष्किष्केला गेला. हुनुमानाने जडून सुग्रीवाला बजाविले की रामाच्या क माचा जबाबदारी तत्क्षण बजाविली पाहिजे.

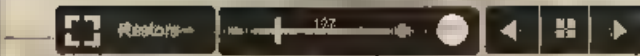
सुखीवान चारही दिशांना वानराना पावावले व सोन्याची खोष्ट काढून यायला सांगितले. अगद हुनुमान जावुवत वगैरे वानरवीर दक्षिण दिशेला निघले त्यावेळी रामाने म कतीला कोटातली बंगडी काढून

दिली आणि ती' मी लुपेसाठी देत आहे अर्ध सांगून सीतेला घायला सांगितले.

दक्षिणेकडील बभ्रुदाच्या किनाऱ्यावर पांचत्यावर वानर म्हणू लागले "जटायुने रावण सीतेला बंडून दक्षिणेकडे गेला असल्याचे सांगितले खरे, पण तो कोठे गेला, आणि त्यात पुढे काय केले कोणास ठाऊक?" त्याच वेळी सर्व वानरांना गिळण्यासाठी जटायूचा वोरला भाऊ सपाती पुढे चालतच बस होता त्याचा पंख नव्हते.

एकदा जटायू आणि सपाती वडाओड लावून सुपेभटकाकडे गेले. जटायूला उडतां जाळ नाही म्हणून तो यांबला सपाती उडतच राहिला आणि त्याने आपले पंख जाळून घेतले. दक्षिणेकडे

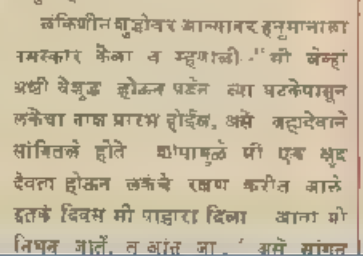

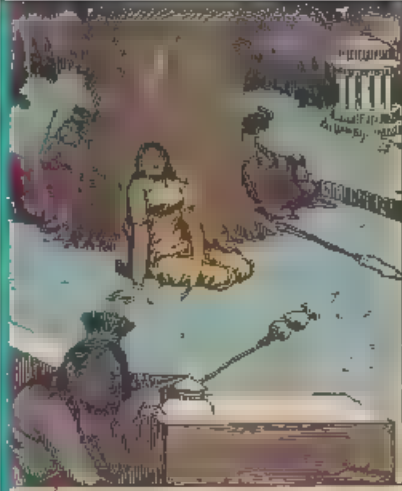

ती देखरही खसूनही + १५५५ प ५५
आपले तोंड सजवून घव घमा वा हला
हनुमानाने आपलं शरीर मोठ केन मुरीत
मुझ तोंड वाढविले हनुमान ५५५५

इनुमानाछा त्याच्या बंगात किती
शक्ती आहे हे माहीत नव्हते. कारण
त्याने खूपी बुलीता जाल दिव्यामुळे त्याला
तसा राग पडला होता. हे जांबवंताला

हनुमान्ने मुख्य रूप पारण कैले आणि
स्वतःचा प्रभाव कला. तो त्या रूपातच
लंकेश्वर पार कन्याध्या प्रयत्नान
हाता लंकेश्वर हनुमान्ना हाताने पाशां
पुनःपुनः तसे धकड हनुमान लंकेश्वर

लक्ष्मी गंधर्वरूप धारण करून आकाशात उडून गेली आणि अंतर्धान पावली

हनुमानाने लंकाशरीत प्रवेश केला. गहनदीप जळत होते आणि अंज इमारती लंकेत होत्या. लंकेचे वैभव पाहून हनुमान चकित झाला

हनुमान सूर्यरूप धारण करून सीतेचा शोध लंकाशरीत सर्वत्र काढू लागला. त्याने रावणाचा सर्व महत्त्व हुडकून पाहिला. त्याला चढोचरीत तर सीता नाही असे अवबोध वाटले परंतु लग्न झालेली चूक त्याच्या लक्षात आली

सीतेचा पती कोठही लागेल असा शोध काहीच काहीत इतक्यात लगेच करता

गंला, तेथे त्याला रामनाथाचे जप करीत करीत लक्ष्म्याचा आवाज कानी पडला

वंद्यशिरात बांधल्या एका मंडपात रामाचे स्मरण करून सीता त्याच्या नामाचा जप करीत होती

राम मंडपाच्या नोऱ्ही आवृळा मांडमांड माले व ललवारी वगैरे शय्य धारण करून राक्षस स्त्रिया माहारा देत होत्या

मंडपाजवळच असलेल्या एका अशोक वृक्षावर बसून हनुमान पाहू लागला

सीता मंडपांतून येऊन रावणाच्या एका अशोक वृक्षाखाली बसली

रावण धाटामागून अशोकवनात येत होता. त्याच्या पाठीमागून देव, गंधर्व नाग, यक्ष राक्षस व सुंदर गंधर्व स्त्रिया

त्याच्या वैभवाचे गाव घरीत येत होत्या

रावण अशोक वृक्षाजवळ झाला व सीतेला म्हणाला- 'तू आता तरी मी म्हणतो ते एक एक क्षुद्र जमा वानर राम, त्याच्यावर विदबास करू नकोस

लंकेला येणं म्हणजे एक स्वप्नच'

सीतेने गवक्षाली एक काठी रोवून घेतली व त्याला म्हणू लागली 'रावण! तुझ्या कढाया आणि तुझ्या वैभवाला पाहून मी लुब्ध होईन हेच स्वप्न आहे! तू एक चरित्राद्वय! तुला शिस्त करण रावण! रामाचे कर्तव्य आहे

दहा कठोरां कठरां व्यर्थ करू नकोस' राम तुझा शासन करण्यापूर्वी तुला ज्या कुशाग्रव्या भारायच्या असतील त्या माझी व' तू आपल्या अंतपुरात जप तुला जतनात जवळ येऊन उभ्या आहे

रावण ने एकून एक मांडी हलवार उपसून म्हणाला- 'मी तुझी तुकडे तुकडे करून पाकता'

ने एकून सीता म्हणाली- 'तू तसं कं शक्य नाही' मी स्वतःच तुझ्या समार लमून जाईन असें तुला वाटतं आहे रामाची बायको, रावणाचा प्रताप आणि वैराग्य पाहून तन्मयण तुली होऊन जाईल असं तुला वाटतं आहे तुझा हा बहुकार आहे व तुला ही दुराकांक्षा आहे'

'हाय, आमच्या एका राक्षसवर्ततेचा जो अपमान झाला त्याला असाच प्रतिकार मिळणार आहे! शोध माझा हट्ट आहे!' रावण म्हणाला

'नाही, तू रामाशी दोन हात करून जिंकून मला जिंकू नकोस' हितग मध्यावर घेऊन वीरासारखा झाला. राम तुला महार करीत माझा हा हट्ट आहे' सीता म्हणाली

रावण गुरगुरून निघून निघून गेला हनुमान सध्या गहात होता राक्षस हितग्या नुसते वेळी तो आडावळून उतरून

आला आणि रामाची अगदी त्याच दिक्ती, तारिका जणू त्याच्या बोकावर शोभत होत्या, असे विराट रूप धारण करून

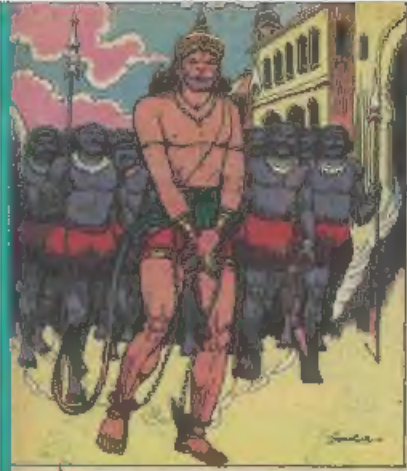
'माझ्या छायावर बसून आलीस तर रामाजवळ घेऊन जाईन' हनुमान म्हणाला

'ते शक्य नाही; रामान रावणाचा

सहारा केला पाहिजे आणि मला सोडून नल पाहिजे! तापयेल सीता अशोक वनात शोक करीत राहणार असे रामाला सांग!

सीता म्हणाली तिने आपल्या देणीतील चूडामणी काढून दिली आणि

'रामाला हा दे!' असे म्हणाली हनुमानाने आपण झाली होती हे रावणाला कळविले म्हणून अशोक वनाचा

ध्वस्त केला. त्याला ठार करायला जंबुमाली
जाला. त्याला आणि अक्षयकुमाराला
आणि महेशावरची राक्षसांना हनुमानाने
ठार केले.

रावणाचा मोठा मुलगा इंद्रजित याने
हनुमानावर ब्रह्मास्त्राचा प्रयोग केला.
ब्रह्मादेवाचा गौरव रद्दावा, यासाठी हनुमान
बोडा वेळ स्वस्थ राहिला आणि ब्रह्मास्त्राने
स्वतःला बद्ध करून घेतले. रावणाच्या
वरबादात जोऊन त्याची कानलयाडणी
करण्याची इच्छाभुक्ती होती.

राक्षस हनुमताला रावणाच्या दरबारात
वेळून गेले, तेन्ना रावण एका उच्च
सिंहासनावर बसलेला होता. खाली

लोखंडाच्या साखळदंडांनी बांधलेल्या
हनुमानाकडे त्याने हसत पाहिले.

हनुमानाने आपले शरीर बांधून साखळ-
दंड तोडले आणि आपल्या शोपटीची वेटीला
एकावर एक करून रावणाच्या सिंहासना-
पेक्षा एक उंच आसन केले व त्यावर बसला.

तो रावणाला म्हणाला-“हेक रावणा,
राक्षसांच्या राजा! मी रामाचा दूत आहे.
रामाने माकडांनाच मोठे वीर म्हणून तयार
करून तुझ्या कोंकेश्वर स्वारी करण्यास तयार
केले आहे. तो बसा येऊन मानव आहे. तू
बलिष्ठ आहेस, भ्रष्टा गर्व करू नकोस.
बलिष्ठ सांपाला भुंग्यानीं कसे ठार केले,
तुला ती गोष्ट सांगण्याची गरज नाही. तू
सैतेला रामाकडे बुकाट्याने पोचतो करून
रामाची क्षमा माग!”

रावणाला सपत्कर राग आला व त्याने
सत्तवार उपसली तेन्ना विभीषणाने
स्वपाळा वारकण करून दिली की दूताला
मारावयाचे नसते. ते नीतिविरुद्ध आहे!”

रावण म्हणाला-“तसे अवघे तर या
भयंकर माकडाच्या शोपटीला चिच्या
गुंडाळून खावर तेल ओतता.” शोपटी लावच
होत गेली. वपडे व तेल पुरेच पडत नव्हते.
त्याला आप लावलो गप्पी. माकडीने शरीर
खादविले आणि सद्गुण केले. वेदलेल्या
शोपटीसह घरगड फिरला. सोडमोडया

Restore

127

इमारती व वाड्यांचे वस्त्रे उडवून मारीत गेला—आणि सर्व लंका नगरीची जणू आहुती अग्नीष्ठा दिली. रावणाचे वतःपुरही जळून गेले. किशकि राक्षस जळून गेले. विभीषणाचा वाडा भाव पावला.

सीता अशोक जनाने सुखिल आहोत हे पाहून त्याने समुद्रात उडी मारली आणि आपली शोपटी विछाडिली. नंतर चूडामणी घेऊन रामाकडे परतला.

चूडामणीला पाहून रामाला आनंद आला व हनुमान सीतेला पाहून आनंदाची लाठी पडली. हनुमानाने सर्व वर्णन सांगितले.

रामाने हनुमंताचे आलिगन केले व म्हणाला—“हनुमान! पाहून ये, म्हटले होते तुला, पण तू संकेता आण लावून आलास. तुझ्या डारखे शानेर माझ्या बाबुला अस्वां मला असाध्य असे काहीच नाही. तू, मी व सीता यांच्या मध्ये धमलेले अंतर दूर केलेच त्याचा मला परमानंद होत आहे! तू बुद्धिमान आहेस कीर्तिमान आहेस!”

रामाने कोदंड उचलले आणि सीतेने म्हटल्याप्रमाणे रावणाचा वध करण्यासाठी जणू काही प्रतिज्ञाच केली.

विभीषण हा रावणाचा सचिवभाऊ होता. रामाशी बंड करू नकोस व सीतेला गौरवमहित रामाकडे पोचली कर आणि लंकेचे रक्षण कर, असे त्याने रावणाला पटोपरीने सांगितले.

रावणाला अनावर क्रोध आला. तो म्हणाला—“तुझ्या एकट्याचा हट्ट काढे! तुझ्या मुखपणामुळे सर्व राक्षसकुळाचा अपमान करू म्हणतोस?” विभीषणाला असा शब्दात उत्तर देऊन रावण फुडे म्हणाला—“अरे भित्त्या! तू राक्षस कुळात व्यर्थ जन्मलास! सूर्यगळेचा अपमान सर्व राक्षस जातीचा अपमान आहे, हे विसरू नकोस! तू कुळबोही आहेस. तू लंका सोडून चालता हो! पुन्हा दृष्टीस पडलास तर तूला जामच्या जागी वोनट करीन!”

विभीषण आपल्या अनुचरासह लंकेहून निघाला.

त्यागाचे फळ

ह्याक देशातील एका प्रदेशात एक लहानसे राज्य होते. त्या राज्याचा प्रमुख एक तरुण सुलतान होता. कोणी निकाही आपल्या राज्यात असू शकत असे त्याचा वाटे.

सुलतानाने आपल्या काही अधिकाऱ्यांना राज्यातील सर्व प्रदेशात पाठविले. त्यांची कामे करण्याची अंगात ताकद असणाऱ्या सैन्याकडे कामे नेमून दिली. म्हातारपण किंवा अंगातले काही वेगळे असणाऱ्यांसाठी घर्मेसर्वे काढून त्यांना त्याच्या जंजणा-ध्याच्याची व्यवस्था करून दिली.

सुलतानाने इतकी चारही व्यवस्था करून दिली अमूरही काही जण धर्मशास्त्रातून पळून जात आणि भोक मरपीत. ते पाहून सुलतान फार संतापला. त्याने राज्यात इतकी पिढीनी की राज्याच्या तद्दीत भिकाऱ्यानी मीक चालणाराका मोठी निका

केली जाईल. एकदा राजाची धाकटी बहीण आपल्या मामाला भेटायला आपल्या मैत्रिणी-बरोबर गेली होती. ती तेव्हा परत येत होती. वाटेत त्यांचा एक उद्यानवन दिसले. त्यांनी तेथल्या सावण्या सावलीत काही वेळ विश्रांती घ्यायचे ठरविले. ती जेवढ्याची वेळ सुद्धा होती, म्हणून सुलतानाच्या बहिणीने आपल्या मैत्रिणींना दोन दोन रोट्या जायला दिल्या.

मैत्रिणींपैकी एक उद्यानवनात पाण्याच्या शोधार्थे गेली असता तिला एका झाडाखाली पडून राहिलेला एक म्हातारा दिसला. तो इतका अशक्त होता की त्याच्या अंगात उठावची शक्ती सुद्धा नव्हती.

मैत्रीण त्याच्या जवळ गेली व तिने त्याला—“इतक्या अतृप्तय मरुस्थंते तो कां पडला आहे?” असे विचारले.

म्हातारा बापा टाकीत म्हणाला-
"मुली, मी एक तीर्थंयात्रेकडे आहे.
माझा जवळ जे काही होते ते सर्व चोरांनी
नष्टावून नेले. स्थानंतर मी तपासने जावारी
बदलो. बाप्तां श्रेष्ठा थोडा बरा होऊ
नामलो बसलो तरी मुकेने जीव कासाबोस
झाला आहे."

त्या मैत्रिणीला ह्या म्हाताऱ्याची कीर्त
आली. तो, तिच्या जवळ असलेल्या दोन्ही
रोट्या त्याला देऊ लागली, एवढ्यात
पाठीमागून सुलतानाच्या बहिणीने तिला
हाक मारली.

मैत्रिणीने घाबरून जाऊन मागे वळून
पाहिले, सुलतानाची बहिण रागावे व

घाईघाईने जवळ येऊन म्हणाली- "तुला
इतका गर्व झाला का? कोणाला भीक
वाल् नये, हा हुकूम तुला माहीत नाही का?"

सखी म्हणाली- "राजकन्ये मला हुकूम
माहीत आहे. राज्यात भिकारी असू नये
असा विचार करणे ठीकच आहे! भिकाऱ्यांत
पूष्कळ जग चोर लबाड
व आळशी गण असतात. हा म्हातारा
भिकारी नाही, एव तीर्थंयात्रेकडे आहे
चोरांनी विचाऱ्याला लुबाडले आहे.
मुकेने त्याचा जीव कासाबोस झाला आहे."

"काहीतरी खोटीगादी कारणे वांगून
तु राजाजेंचा भेज करीत आहेस!" असे
सांगून सुलतानाच्या चाकट्या बहिणीने
राजवाड्यात पोचल्यावरवीर सुलतानाला
सांगितले की तिच्या मैत्रिणीने कोणातरी
भिकऱ्याला भीक घातली.

"असं! तर तिचा हात कापला
जाणार! चूकणे नक्य नाही!" असे सांगून
राजकुमारीच्या मैत्रिणीला शिपायांच्या
हाती सोपविले. त्यांनी तिला धरून नेऊन
तिचा एक हात कापून टाकला.

शिपाई तिला आपल्या बरोबर धरून
नेत असतां सुलतानाने तिच्या तोंडाकडे
पाहिले. तिचे सौंदर्य व निर्भीकपणा व
बेह्याचरची दातता पाहून त्याच्या मनावर
कार परिणाम झाला. मरेतु त्याने पक्षपात

केला असे लोक म्हणतात, असा विचार-
करून तो आपला हुकूम मागे घेऊ अकला
नाही. त्या दिवशी रात्री त्याला पंचाशतापा-
सुळे सोपही आली नाही.

दुसऱ्या दिवशी सुलतानाने आपल्या
बास भिषमडळी करवी त्या मैत्रिणीविषयी
चीकशी करविली. सर्वांनी तिच्या सौंदर्या
विषयीच गप्पे, तर ती स्वभावाने किती
दयाळू आहे आणि चांगली आहे, हे पेंजन
सांगितले. तीर्थंयेंत सुलतानाचे लग्नही झाले
नव्हते. एका अश्वमेधाच्या आतच
सुलतानाने हात तुटका असून ही त्या
मुलीशी लग्न केले. त्या लग्नामुळे राज-
कन्येचा कमाळीचा राग झाला.

राणी झाल्यावरही त्या मैत्रिणीने
सुलतानाच्या बहिणीवर सूद उगवायचा
विचार मनांत आणला नाही. काही काळ
सोटा. ती घरोदर होती. नऊ महिने पुरे
झाल्यावर तिला एक सुंदर मुलगा झाला,
त्यामुळे राजकन्येचा राणीवरचा राग
जास्तच वाढला.

एकदा राजाला काही कामानिमित्त
काही महिने राजधानीच्या बाहेर रहावे
लागले. ती संधी साधून सुलतानाच्या
बहिणीने आपल्या काही दुष्ट मैत्रिणींच्या
पदतीने राणी मांत्रिक असल्याची अफवा
पसरविली. ती मांत्रिक असती तर सोडका

हात असूनही तिच्या रूपावर सुलतान
कसा काय भाळला? असे तपास मैत्रिणीनी
सांगायला सुरवात केली.

सुलतानाच्या म्हाताऱ्या आईला मांत्रिक
बाई म्हणजे फार भीती वाटे. शिवाय
शोडस्या हाताची सूत्र म्हणजे तिला पहिल्या-
पासूनच आवडत नव्हे. तिला तो तिचा
अपमानच वाटे. म्हणून तिने राजवाड्यात
वाहारा वेणाऱ्यांस बोकावून सुनंदा कोठरी
वाळवंटात सोडून पाठविले आणि तले पाहारे-
कन्यांनी राणीला व तिच्या मुलाला धरून
नेऊन वाळवंटात एकाच जागी नेऊन सोडले.

तो एत दुपारची वेळ होती. राणीचा
जीव सद्दानेने कासाबोस झाला होता. ती

Restore

127

मुलगा कडेवर घेऊन वाळवंटात हिडत राहली. तिचा एक लहानसा जोडा दिसला. पाणी प्यायला ती जोडपाजवळ गेली. एका हाताने मुलगा भरले होते. दुसरा हातच नसत्यामुळे पाणी पिण्यासाठी पुढे पाचपाच कांकळी. रथा अरोसर तिच्या हातातला मुलगा मिसटून पाण्यात पडला. आणि प्रवाहाच्या वेगात वाहून गेला. तिचा दुःखावेग आवरेला. ती दुःखाने रडत त्या जोड्याच्या काठीच बसून राहिली.

काही वेळाने चांगला काळोख पडला. आणि पाठोपाठ संशोदय झाला. राणी बेमुड होऊन पडली अतः कोणीवरही गोड व बारीक आवाजाला बोलल-
“राणी, तुला लुखा गेलेला मुलगा इवा आहे का?”

“होय तर हवाच आहे!” असे म्हणत राणीने डोळे चकडले आणि हाताने चांचमू लागली.

चांदण्यात पुसट दिसणाऱ्या एका आकृतीने येऊन राणीला तिचा मुलगा आणून दिला.

एक दोन सणव गेले असतील, पुन्हा दुसरा एक मोठ आवाज ऐकू लागला-
“राणी, तुला गेल्याला हात पुन्हा वाचा असे कायते आहे का?”

“होय तर! दुसरा हात पुन्हा आला तर बरे होणार नाही का?” राणी म्हणाली. त्या पाठोपाठ तिचा गेल्याला हात पुन्हा अशाच तसा झाला.

तेव्हा त्या दोन्ही आकृतींनी राणीला आशीर्वाद दिला आणि म्हणाल्या-
“आता तू येथेच रहा. सुलतान आपल्या राजधानीला परत जाताना याच घाटेने येईल. तुला पाहून त्याला फार आनंद होईल.”

राणीने अत्यंत आनंदाने विचारले-
“माझ इतके हित करणाऱ्या तुम्ही कोण?”

“तू केलेल्या रपाचाच फळ म्हणून वृक्ष इतके कल्याण झाले आहे! त्या दिवशी अर्धभूतारवेत पडून राहिलेल्या मृताच्या तू दोन रोट्या देऊन वांचविलस. आम्हीच त्या दोन रोट्या!” असे सांगून त्या दोन्ही आकृती चंद्रबिंबात विलीन झाल्या.

हुकूम बदलला

एका देशातील राजधानीत काळोख पडल्यानंतर गंड व खीट शहराच्या गळ्यात जाणाऱ्या रेषाच्या नागरिकांना लुटीच व खांता मारहाण करित. रेषांमुळे काळोख पडल्यावर नागरिकांना रस्त्यांवरून हिडणे फिरणे अशक्य झाले. हे गोष्ट नागरिकांनी नगराच्या मुख्य अधिकाऱ्या विरूपाक्ष यांच्या लुटीतगोर आणली. हुकूम्याच दिवशी काळोख पडल्या बरोबर नागरिकांनी याचाच हिडणेच नये असा हुकूम विरूपाक्षाने काढला.

हा हुकूम विरूपाक्षामुळे सध्यासगळ्या काळाबरोबर यादीतील सर्व कामे झाली बंदच पडली. ताबूत वर व्यंगार घेऊन फार मुकताव मुळा खेळ लागले. काही प्रमुख नागरिकांनी राजधानीत जाऊन ही गोष्ट महाराजांच्या कामावर घेतली.

त्यांनी आपल्या प्रघाताकरवी असे पत्र लिहिले-
“हंड व डाकूच्यामुळे जो त्रास होतो तो होऊ नये यासाठी काळोख पडल्यावर कोणी कावात हिटू किंवा नये हे ठीकच आहे. परंतु खरे पाहिले तर स्वतःच दिवसभर व रात्री खवात निर्भयपणे हिडायला हवे. चांदा राखला नव्हे! म्हणून तू मनेकून म्या यांणीची बंधा कमीत आण, त्या ऐवजी मुन्नागावर तळा देवाक व हुकूम त्यातून बदलावा, असे आम्हांला वाटत आहे.

जे पत्र मिळाल्यावर विरूपाक्षाला, त्या पत्रात लक्षासार जी चंदा आला ती कळला. त्याने लगेच मुन्नागावर धरण्यासाठी योग्य उपयोजना करून तयारवा शांति व मुख्यवस्था राखण्याचा प्रयत्न सुरू केला.

